Nr. 4 | אכצענטער יאהרגאנג | פרייז 20 גראשען. | „CZENSTOCHOWER CAJTUNG"

טשענסטאכאווער צייטונג

Bibljot. Jagiellońska
Kraków
św. Anny 19

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער שורה:
פאר'ן טעקסט 40 גראשען נאכ'ן טעקסט 20 גראשען
אין טעקסט 60 גראשען.
די ערשטע און לעצטע זייט האלט 8 אנאנסען שפאלטען.

ערשיינט יעדען פרייטאג.
רעדאקציע און אדמיניסטראציע:
ערשטע אלעע נר. 6. — טעלעפאן נר. 22-01

אבאנאמענטס-פרייז א נומער 20 גראשען.
אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע:
CZĘSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 22-01.
פאר'ן אינהאלט פון די אנאנסען איז די רעדאקציע נישט פאראנטווארטליך.

Piątek 27 stycznia 1939 | ליכט-צינדען 3.55 | פרייטאג ז' שבט פ' בא תרצ"ט

מיט גרויס צער און געבראכענע הערצער זענען מיר מודיע וועגען טויט פון אונזער הייס-געליבטער פרוי, מוטער און שוועסטער

רעלא בערלינער
אשת נתן דוד — פון דערהיים גאטליב

וועלכע איז געשטארבען פרייטאג כ"ט טבת תרצ"ט אין עלטער פון 56 יאהר און איז געקומען צו אייביגער רוה זונטאג, דעם 22 טען סטיטשען 1939 יאהר ב' לחודש שבט תרצ"ט.

די אלע, וועלכע האבען אנטייל גענומען אין דער לויה און אבגעגעבען אונזער טייערער נפטרת דעם לעצטען כבוד איבערהויפט דער גפ"ז. „אחיעזר" דריקען אויס דעם איניגסטען דאנק

די אין טיפען טרויער פארבליבענע

מאן, טעכטער, שוועסטער און פאמיליע.

הרינו משתתפים בצערם העמוק של ידידנו מר

נתן דוד ברלינר ומשפחתו

לרגלי האסון הגדול שקרה להם בהלקח מעליהם אשתו ואמם

מרת

רלה ברלינר נ"ע

המנחם ציון ינחם אותו ואת משפחתו המתאבלת.

חיים ווקסלר ורעיתו.

מיר בעטייליגען זיך אין גרויסען צער פון דער **פאמיליע בערלינער** צוליעב'ן טויט פון זייער אונפערגעסליכער פרוי און מוטער

רעלא בערלינער נ"ע

איינע פון די חשוב'ע מיטגרינדערינס און לאנגיעהריגע געוו. פערוואלטונגס-מיטגלידערין פון אונזער פעראיין און דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל

די פערוואלטונג פון פרויען פעראיין **„עזרה"**

אונזער לאנגיעהריגען חשוב'ען מיטגליד ה' **נתן דוד בערלינער** צוליעב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער פרוי

רעלא נ"ע

דריקען מיר אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די גבאים און מתפללים פון מנין
„אהבת אחים", אלעע 9.

Panu **N. D. Berlinerowi** oraz **Rodzinie**
z powodu przedwczesnego zgonu Ich Żony i Matki

b. p. **RELI**

wyrażają głębokie współczucie

J. GOLDSZTAJNOWIE

Dziuni oraz Rodzinie Berliner
z powodu przedwczesnej śmierci Ich ukochanej

b. p. MATKI

wyrażają żal i głębokie współczucie

Helcia Drożdżykówna,
M. Wolicki, H. Sztajnbart

Dziuni oraz **Rodzinie Berliner**
z powodu przedwczesnej śmierci Ich ukochanej

b. p. **MATKI**

składają wyrazy współczucia

G. Wilingierówna, B. Gewercman,
H. Holand, Z. Lewkowicz,
H. Sułkowski.

Koleżance DZIUNI BERLINERÓWNIE z powodu przedwczesnego zgonu ukochanej

b. p. MATKI

składają wyrazy najgłębszego współczucia

Sułkowska, Gablówna,
Tenenbaum, L. Kusznier

דזשוניא

אין דיין גרויסען טרויער — אונזער טרייסט.

פ. ווינדמאן, י. דזיאלאווסקי.

מיר בעטייליגען זיך אין צער פון פערוואלטונגס-מיטגליד

ה' נתן דוד בערלינער

צוליב'ן טויט פון זיין פרוי

רעלא נ"ע

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די פערוואלטונג און ראט פון דער יודישער קהלה

אין טשענסטאכאו.

Naszemu Szefowi, p. **N. D. Berlinerowi i Rodzinie**
najgłębsze współczucie w wielkiej stracie z powodu zgonu Żony i Matki

B. P.

RELI BERLINEROWEJ

składa

Personel firmy Kantor Wymiany i Loterii J. Weksler.

אונזער פריינד ה'

נתן דוד בערלינער

אינ'ם גרויסען צער צוליעב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפארגעסליכער

פרוי נ"ע

דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ב. באטשאן און פרוי

דעם ה' **נתן דוד בערלינער** און **פאמיליע**

צוליב'ן טויט פון זייער געליבטער פרוי און מוטער

רעלא נ"ע

דריקט אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

הירשל שווארץ און **פרוי**

טיעף ערשיטערט בעוויין איך דעם פריהצייטיגען טויט פון מיין חבר און פריינד

יצחק שאנצער ז"ל

און דרוק אויס מיין איניגסטען מיטלייד דער פער'-יתומ'טער פאמיליע

עזריאל יאקובאוויטש

מיר דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל דער

פאמיליע שאנצער צוליעב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער זוהן און אונזער מיטגליד

יצחק יעקב נ"ע

יודישער ספארט-קלוב „נורדיה"

אין טשענסטאכאו.

אונזער חבר און פריינד **יחיאל גוטערמאן** און **פאמיליע** צום פריהצייטיגען טויט פון זייער זוהן און ברודער

וואלף נ"ע

דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

אברהם באהם און פרוי

מיר נעמען אנטייל אין צער פון אונזער פריינד

ה' נתן דוד בערלינער און פאמיליע

צום טויט פון זייער הייס געליבטער פרוי און מוטער

רעלא נ"ע

און דריקען אויס אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל ולא יוסיפו לדאבה עוד.

משה ראזענצווייג און פרוי

צוזאמען מיט דער פער'יתומ'טער **פאמיליע בערלינער** שטעהן מיר געבויגען איבער'ן קבר פון זייער פריהצייטיג-פארשטארבענער פרוי און מוטער

רעלא נ"ע.

אין דער פארטזעצונג און אויפלעבונג פון איהרע אידעאלען זאלט איהר א טרייסט געפונען.

אברהם, פעלא און **זאשא זילבערשטיין**

Panu **N. D. Berlinerowi** oraz **Rodzinie**
spowodu przedwczesnego zgonu Ich niezapomnianej Żony i Matki

b. p **RELI**

składają wyrazy żalu i współczucia

S. BORZYKOWSCY

דער **פאמיליע בערלינער**

צום פריהצייטיגען טויט פון זייער אונפערגעסליכער פרוי און מוטער

רעלא נ"ע

דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

הערמאן שאיא און **פרוי.**

משתתפים אנחנו בצערם העמוק של **משפחת ברלינר** למות עליהם אשתם ואמם העדינה

רעלא נ"ע

המקום ינחם אותם ולא יוסיפו לדאבת עוד

פנחס באטשינסקי ורעיתו.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון דער היגער אבטיילונג פון „ארט"

מיר האבען אין פויריגען נומער פון אונזער צייטונג געשריבען וועגען א פראיעקט צו שאפען ביי אונז אין שטאדט א פאך שולע פאר מיידלעך.

מיר האבען זיך גענוי אבגעשטעלט וועגען דער וויכטיגער בעדייטונג פון אזא שולע ביי אונז אין שטארט. גלייכצייטיג האבען מיר געווארפען דעם געדאנק, אז אלס לאקאל פאר דער דאזיגער פאך שולע וואלט געוועז פאסענד דער בעפרייטער עטאזש פון דער האנדווערקער-שולע. ווען מיר האבען אבער זיך נעהנטער בעקאנט מיט'ן גאנצען ענין האבען מיר זיך אנגעשטויסען אויף א פראיעקט, וואס איז לויט אונזער מיינונג זעהר אויסגעהאלטען.

ווי בעוואוסט איז מיט עטליכע יאהרען צוריק אויפגעבויט געווארען דורך דער מיטהילף פון די אמעריקאנער לאנדסלייט אנ'אייגען הויז אויף קרוטקע גאס, און וועלכעס האט געזאלט זיין געווידמעט ספעציעל פאר די יודישע פאלקס-שולען. ליידער, אבער, האט זיך דער דאזיגער פרוב נאך פיעל עקספערימענטען נישט איינגעגעבען און גאנצען הויז געפינט זיך בלויז א קינדער-היים, די איבריגע דירות זענען אדער פערדינגען, אדער זיי שטעהען ליידיג, דאן איז דאס הויז בעלאסטעט מיט א חוב, וואס מען מוז אבצאהלען. צי וואלט אט דאס הויז נישט געווען דער פאסענדסטער לאקאל פאר אזא פאך שולע פאר מיידלעך?

אויף א קאנפערענץ, וועלכע איז די וואך פארגעקומען צווישען יודישע געזעלשאפטליכע טוּער איז בעטראכט געווארען דער גורל פון אויבענדערמאנטען הויז. עמיצער פון די אנוועזענדע האט דערמאנט דעם „ארט" און עס איז בעשלאסען געווארען זיך צו פערשטענדיגען מיט די טוער פון דער היגער „ארט" אבטיילונג וועגען אויסנוצען דאס דאזיגע הויז, כדי צו קאנען פית־ען א געהעריגע טעטיגקייט אויף זייער געביעט.

איינע אבער פון די וויכטיגסטע געביעטען, אויף וועלכע דער „ארט" דארף און קאן אויסטהוען, איז טאקי אט די פאך שולע פאר מיידלעך, אויף וועלכער מיר האבען אנגעוויזען אין פויריגען נומער פון אונזער צייטונג.

זאלען די טוער פון דער היגער „ארט" אבטיילונג נישט פערנאכלעסיגען דעם אזוי זעהר וויכטיגען פראבלעם און די אנווייזונג נעמען אין אכט.

לויט די ערקלערונגען פון די הינע „ארט"-פאר־שטעהער איז די הויפטמניעה פון שאפען אזא פאך-שולע פאר מיידלעך, נאר דער פאסיגער לאקאל און אט ווייזען מיר אויך אן דעם לאקאל, בלייבט נאר איבער טאקי זיך נעמען דעם פלאן צו רעאליזירען.

ש.

נדבות אין רעדאקציע

פאר „תומכי עניים"

ה' פ. טראפארט 10 קילא ברויט.

ה' מ. ל. בערמאן צו דער יאהרצייט פון זיין פערשטארבענע מוטער 5 קלא ברויט.

פאר די פליטים פון דייטשלאנד

פון א קינדער פארשטעלונג אין דער וואוינונג פון ה' מ. פרייערמויער קאטעדראלנא 8 דורך דער איניציאטיוו פון די קינדער מאניא פרייערמויער און לאניא כראפאט מיט דער מיטהילף פון האלא כראפאט, מאלא שטאהל און האניא וואושניצא איז פארגעקומען א פארשטעלונג, וועלכע האט געגעבען 8,60 זל.

10 זל. פאר דער געזעלשאפט פריינד פון יודישען קינדן

די שילער פון דער 7-טער אבטיילונג פון דער פאוושעכנע שולע № 13 האבען אנשטאט בלומען צום געזונד ווערען פון זייער לעהרערין פ־וי מיץ גליקסמאן א־יינגעטראגען אין רעדאקציע 10 זל. פאר דער געזעלשאפט פריינד פון יודישען קינד.

מיר בעווינען דעם פריהצייטיגען טויט פון אונזער מיטארבייטער

ג"ע יצחק יעקב שאנצער

און דריקען אויס דער פעריתום'טער פאמיליע אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.

פירמע סטאפניצקי און קורלאנד

ערשיטערט פון דער טרויעריגער ידיעה צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון אונזער בעליבטען מיטארבייטער

נ"ע יצחק יעקב שאנצער

דריקען מיר אויס דער פעריתום'טער פאמיליע דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.

דאס פערסאנאל

פון דער פירמע סטאפניצקי און פירמע קורלאנד

בלב מורתח וקרוע הננו מודיעים על אבדה הגדולה שקרה אותנו בהלקח מאתנו בדמי ימיו אחד מטובי אחינו

הבית"רי יצחק יעקב שנצר נ"ע

שמת ביום א'—ב' לחודש שבט תרצ"ט בקרקוב והובל שם לקבורות.

למשפחת שנצר הננו מביעים רגשי השתתפותנו בצערם הגדול. תל-חי!

המפקדה וקן בית"ר בצ'נסטוחובה

תל-חי!

„אוצרון בית"ר" ע"י קן בית"ר בצ'ינסטוחובה

מביע רגשי השתתפותו למשפחת שנצר למות עליהם בנם ואחיהם

הבית"רי יצחק יעקב שנצר נ"ע

רגשי נחומים למשפחת שנצר למות עליהם בנם ואחיהם

יצחק יעקב נ"ע

מביעים

משה שיקוביץ, יוסף צימרמן וצבי קרק

כוס תנחומים אנו מגישים למשפחת שנצר למות עליהם בנם ואחיהם

יצחק יעקב נ"ע

בתוך כל אבלי ציון וירושלים תנוחמו.

המנחמים:

לאה צלניק, א. לונהוף, צ. שלזינגר, ד. פיטל

משתתפים אנו בצערם של משפחת שנצר למות עליהם בנם ואחיהם, חברנו היקר והנאמן

יצחק נ"ע

צערכם—צערנו.

דוד קאנטאר, לייב זעלחער, פנחס ווײנשטאק

הנני משתתף בצערם הגדול של משפחת שנצר למות עליהם בנם היקר והחברי החביב והנאמן

יצחק נ"ע

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

אברהם לנצגר,

Głęboko wzruszone przedwczesnym zgonem naszego kolegi

b. p. ICCHOKA SZANCERA

wyrażamy pozostałej Rodzinie nasze najgłębsze współczucie

Ruchcia Brzoska, Różka Gabel, Różka Szyldhaus.

קורצע ידיעות פון דער וואך.

– אין טשילי (דרום-אמעריקא) איז פארגעקומען אנ'ערד ציטערניש, וועלכע האט אנגעמאכט ריזיגע שאדענס. עס זענען פערהאן פיעל קרבנות. אויך אין 3 פ אוינצען פון ארגענטינא איז פערצייכנט געווארען אנ'ערד-ציטערניש.

– נאכ־דעם ווי ס'איז ערקלערט געווארען אלס אונלעגאלע די קאמוניסטישע פארטיי אין דער סלאוואקיי זענען אויך געשלאסען געווארען פאלגענדע סאציאליסטישע פארטייען: די טשעכישע סאציאל-דעמאקראטישע פארטיי, די דייטשע סאציאל דעמאקראטישע פארטיי און די ציוניסטישע סאציאליסטישע פארטייען.

– דער פארזיצער פון דער דייטשער רייכס-באנק דר. שאכט האט זיך אנגעגעבען אין דעמיסיע. דער דאזיגער אמט איז פעראייניגט געווארען מיט'ן אמט פון ווירטשאפטס מיניסטער, וועלכען עס פערנעמט דער היטלעריסטישער וועטעראן וואלטער פונק. צוזאמען מיט ד"ר שאכט זענען אויך געגאנגען אין דעמיסיע אנדערע העכערע בעאמטע פון דער רייכס-באנק.

– דער פרעמיער פון דער קארפאטען רוסישער רעגירונג האט פונאנדערגעלאזט אלע פאליטישע פארטייען, איבערלאזענדיג בלויז איין פארטיי פון „נאציאנאלער פעראייניגונג". אויף אזא אופן וועלען די מינדערהייטען זיך נישט קענען בעטייליגען אין די בעפארשטעהענדע וואהלען צום פארלאמענט.

–ענדע וואך ווערט ערווארט אין בערלין דער וויזיט פון איטאליענישען מיניסטער טשיאנא.

– די אפענסיווע פון גענ. פראנקא אויף בארצעלאנא ווערט פארטגעזעצט מיט ערפאלג. די אבטיילונגען פון גענ. פראנקא געפינען זיך שוין ביי די טויערן פון בארצעלאנא. די שטאדט ווערט באמבארדירט פון דער לופט און דער ארטילעריע פון די אויפשטענדער. די ציוויל-בעפעלקערונג ווערט עוואקוירט פון דער שטאדט. אויך די אויסלענדער און פיעל אויסלענדישע קאנסולאטען זענען עוואקוירט געווארען.

– דער פארלאמענטארישער אזאן-קלוב האט מיט א מערהייט שטימען בעשלאסען נישט אריינצוטראגען אויפ'ן פלענום פון סיים דעם געזעץ פראיעקט פון דעפ. קענטש וועגען ענטבירגערען 600 טויזענד פוילישע יודען.

– דער וויצע-מארשאלעק פון סיים סוּושינסקי האט ביים רעפערירען דעם בודזשעט פון אויסערן מיניסטעריום אין דער בודזשעט-קאמיסיע, בעריהרט אויך די פראגע פון דער יודישער עמיגראציע. פוילען וויל לעזען די יודען-פראגע—זאגט דער רעדנער—דורך קאנסטרוקטיווער אינטערנאציאנאלער צוזאמענארבייט. אויב די וועלט וועט איהר נישט ענטגעגענקומען וועט פוילען זיין געצווינגען צו לעזען דאס פראבלעם פון יודישער אויסוואנדערונג מיט אייגענע מיטלען.

– א ניי-ערשינענער דעקרעט האט צוגענומען די פרנסה מעגליכקייט ביי 750 יודישע דענטיסטען אין דייטשלאנד און אין געוו. עסטרייך. דער זעלבער גורל האט געטראפען די יודישע וועטעראנען און כעמיקער אין דייטשלאנד.

– אין פראג ווערען געפיהרט פערהאנדלונגען מיט דער טשעכישער רעגירונג וועגען א סחורות-טראנספער פאר די עולים קיין ארץ ישראל.

– אויף איינער פון די גאסען אין חיפה איז געווארפען געווארען א באמבע אויף א גרופע יודישע ארבייטער. איין ארבייטער איז אומגעקומען, 4 אנדערע האבען בעקומען וואונדען. אין טבריה און אין ירושלים זענען דורך אראבישע טעראריסטען ערמארדעט געווארען 2 יודען.

– 1200 יודישע עמיגראנטען, וועלכע פאראגוואי האט נישט געוואלט אריינלאזען, האבען דערווייל בעקומען אזיל-רעכט אין אורוגוואי.

– קיין ווארשא איז צוריקגעקומען די פוילישע דעלעגאציע, וועלכע האט אין בערלין געפיהרט די אונטערהאנדלונגען וועגען ליקווידירען דאס פערמעגען פון די פוילישע יודען, וואס זענען ארויסגעטריבען געווארען פון דייטשלאנד. די אונטערהאנדלונגען זענען שוין פערענדיגט געווארען און אין די נאהנטסטע טעג זאל געשלאסען ווערען א געהעריגער אבמאך. אלע פוילישע בירגער, וואס זענען פערטריבען געווארען פון דייטשלאנד און געפינען זיך איצט אין פוילען, וועלען קענען פאהרען אויף א געוויסער צייט קיין דייטשלאנד, כדי צו ליקווידירען זייער פערמעגען, וועלכע זיי וועלען קענען טיילוויין ארויספיהרען.

– דאס פרעזידיום פון צוויאן-קאמיטעט האט בעפולמעכטיגט דעם דיר. ראבלי פארטצוזעצען די פערהאנדלונגען מיט דער דייטשער רעגירונג וועגען ארויספיהרען פון דייטשלאנד א טייל פון קאפיטאל פון די יודישע פליטים.

אנו משתתפים בצערו הגדול של חברנו **נתן דוד ברלינר**

בהלקח ממנו אשתו היקרה

רלה נ"ע

בעבורתך הצבורית תנוחם.

ועד והנהלה של אגודות בתי ספר עברים תיכוניים וכלליים

בטשנסטחוב.

אונזער פרייגד ה' **נ. ד. בערלינער און פאמיליע**

אין גרויסען צער צוליעב'ן פ־יהצייטיגען טויט פון זייער פרוי און מוטער

רעלא נ"ע

דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

ס. געווירצמאן און פאמיליע טראפאוער

RODZINIE BERLINER

z powodu śmierci Ich Żony i Matki

b. p. RELI

wyraża najszczersze współczucie

RODZINA DROŻDŻYK

מיר בעטייליגען זיך אין צער פון אונזער פערוואלטונגס-מיטגליד „פאדסטארשי" חבר **יוסף זויבערמאן** צום טויט פון זיין פאטער

נ"ע שמעון

און דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

פערוואלטונג פון יודישען שניידער-צעך

צום אומגליק, וואס האט געטראפען אונזער שעף

ה' **יוסף זויבערמאן**

מיט'ן טויט פון זיין פאטער

נ"ע שמעון

דריקט אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

דאס ארבייטער-פערסאנאל

פון דער פירמע **י. זויבערמאן** אלעע 21.

אונזער פריינד

ה' **יוסף זויבערמאן** און **משפחה**

צום טויט פון זייער פאטער

נ"ע שמעון

דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

סאמועל קאץ און פרוי

מיר נעמען אנטייל אין צער פון אונזער פריינד **יוסף זויבערמאן** און פאמיליע צוליעב'ן טויט פון זייער פאטער

נ"ע שמעון

און דריקען או.ס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.

ישעיהו גראנעק און פרוי

צוליעב'ן טויט פון

נ"ע שמעון זויבערמאן

דריקען מיר אויס אונזער חבר און פריינד **יוסף זויבערמאן** חי אויך די ברידער **הערמאן** און **עזריאל** אין קראקא אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל.

מאיר פייגענבלאט און פרוי.

אונזער פריינד **יוסף זויבערמאן**

צוליב'ן טויט פון זיין פאטער

נ"ע שמעון

דריקען מיר אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל.

אבא פיליכאווסקי און פרוי.

מיר נעמען אנטייל אין צער פון אונזער פריינד **יוסף זויבערמאן** צום טויט פון זיין פאטער

נ"ע שמעון

און דריקען אויס דעם טיעפסטען מיטגעפיהל

סאמועל געלבהויער און פרוי

די פליטים, וועמענס פראבלעם?

(קלאנגען און אבקלאנגען)

פון לעא קעניג

אז די אפיציעלע פארשטעהער פון די קריסטליכע קירכעס אין ענגלאנד געפינען פאר דרינגענד צו פראטעסטירען געגען א שטארק פערשפרייטער מיינונג אין ענגלאנד, אז דאס פליטים-פראבלעם איז א יודיש פראבלעם, קען מען זיך שוין גוט פארשטעלען ווי ווייט אט די מיינונג איז פערשפרייט און ווי ווייט געפעהרליך אט די מיינונג קען ווערען פאר דער יודישער געמיינדע.

עס איז נישט שווער זיך פארצושטעלען צווישען וועלכע סאציאלע שיכטען אין ענגלאנד אט די מיינונג איז פערשפרייט און וואס פארא עלעמענטען — אנטי סאציאלע עלעמענטען, מוז מען צוגעבען — טהוען אלץ צו פערשפרייטען אזעלכע פאלשע מיינונגען.

עס איז זיכער, אז די פאשיסטישע און הויפטזעכליך די געהיימע נאצישע פראפאגאנדע, וועלכע ארבייט נאך אלץ מעשים און אלע דעמאקראטישע לענדער העלפען פערשפרייטען אט די מיינונגען און קוועלען פון זיי שטארק אן.

אבער עס וואלט געווען שעדליך מיר זאלען זיך איינרעדען, אז בלויז פעראינטערעסירטע פראפאגאנדע איז שולדיג אין אט דער פערשפרייטער פאלשער מיינונג:

עס זענען זיכער פערהאן גרויסע שיכטען — אפשר אין אלע קלאסען פון דער געזעלשאפט, וועלכע זענען, צווי צו זאגען, תמימות'דיגע אנהענגער פון דער פאלשער קאנצעפציע און אונשולדיגע און נישט-דירעקטע קרבנות פון דער נאצישער פראפאגאנדע.

עס זענען פערהאן א סך ענגלענדער, וואס גלויבען גאנץ תמימות'דיג, אז „דאס] יודישע פליטים-פראבלעם איז גאר א יודיש פראבלעם".

א סך איז גורם צו דער איבערצייגונג די „לעגענדע", אז די יודישע געמיינדע איז זעהר רייך. צוליב פערשידענע סיבות און נישט אינגאנצען אהן יודישער שולד, האבען טויזענדער און טויזענדער קריסטען דעם איינדרוק, אז יעדער יוד איז א לעבעדיגער „גאלד-זאק" און אז יודישע געמיינדעס האבען אזעלכע ספעציעלע און געהיימע גאלד-רעזערוועו...

„לעגענדעס שטארבען שווער און זעהר לאנגזאם".

און אט די לעגענדע וועגען יודישע רייכטימער וועט זיין אפשר די לעצטע אוועקשטארבען. די וועלט איז איצט פול מיט יודישע ליידען; די אומגליקליכע, אויסגעווארצעלטע יודישע פליטים ציילען זיך אין די הונדערטער טויזענדער און וועלען זיך באלד ציילען אין מיליאנען.

און דאך לעבט נאך די לעגענדע וועגען יודישע רייכטימער, וועגען יודישען וואוילטאג. און גאנץ פשוט'ע ארענטליכע ענגלענדער פון אלע קלאסען און פארטייען גלויבען דעריבער גאנץ תמימות'דיג אפשר, אז יודען אליין דארפען העלפען זייערע פליטים.

עס זענען דא אזוי פיעל רייכע יודען, און רייכע יודישע געמיינדעס, טא לאזען זיי העלפען און מיר? מיר סימפאטיזירען מיט זיי, אבער מיר האבען אונזערע אייגענע צרות, אונזערע אייגענע נויטבעדערפטיגע און ארבייטסלאזע א. אז. וו."

מיט רעכט ווייזען אן די קעפ פון די קריסטליכע קירכעס, און פארשטעהער פון אנדערע ענגלישע קערפערשאפטען, אז די פליטים פראבלעמען איז נישט בלויז א יודישער פראבלעם, אז עס זענען פערהאן העכער הונדערט טויזענד קריסטליכע פליטים, „ארישע" און „נישט-ארישע".

דער עולם „פאטופעט" זיך עס אבער נישט אין קאפ: בלינדע און תמימות'דיג קלערט ער: יודען דארפען העלפען זייערע גע'רודפ'טע.

נישט מיר דארפען פארטרעטען און פערטיידיגען דעם זעלבסטפערשטענדליכען ריין קריסטליכען שטאנדפונקט, אז ס'איז קריסטליך צו העלפען און פערטיידיגען אלע ליידענדע און געפלאגטע אהן אינטערשיד פון ראסע און רעליגיע.

און אט דעם זעלבסטפערשטענדליכען שטאנדפונקט האט די קריסטליכע וועלט זעהר אפט פערגעסען און נאך אפטער זעהר שפעט זיך אן איהם דערמאנט.

און ס'איז אויך איצט נישט די פראגע צי יודען בכלל און די ענגלישע יודען בפרט, טוען גענוג פאר די פליטים. ביי אזא כמעט סטיכישען און גרויזאמען מבול פון ליידען, קען גאר קיין מאס נישט זיין פאר „גענוג" — נישט פאר יודען און נישט פאר נישט-יודען. עקספערטען אויף פילאנטראפיע זאגען צום ביישפיל, אז די דריי טויזענד פונט וואס זענען שוין געזאמעלט געווארען פאר דעם לארד באלדווין פאנד איז א „שעהנע סומע" אבער... ווייט נישט גענוג.

צי די יודען טוען אלעס וואס זיי דארפען און קענען טהון, צי נישט, איז אבער קלאר, אז „א גרוב קען נישט פול ווערען מיט זיין אייגענער אויסגעגראבענער ערד".

ווען אפילו די גליקליכסטע און פערמעגליכסטע יודישע געמיינדעס וועלען טהון דאס מיינסטע און ווייט איבער זייערע כוחות, וועלען זיי אליין דאס פליטים-פראבלעם נישט נאר נישט לעזען ראדיקאל, נאר אפילו אויך נישט פילאנטראפיש.

אבער די פראגע איז איצט: וועמענס פראבלעם זענען די פליטים?

אדער ריכטיגער: אין א סאציאל בעוואוסטזיניגער, ראציאנעלער געזעלשאפט קען און טאר אזא פראגע נישט געשטעלט ווערען (נישט רעדענדיג שוין פון וועלכען עס איז עטישען צי רעליגיעזען שטאנדפונקט).

דאס איצטיגע פליטים פראבלעם איז א שרעקליכער געשוויר אויף אונזער סאציאל און פאליטיש קראנקער צייט. געשאפען האבען דעם פראבלעם צוליב זייערע פינסטערע דעמאגאגישע אינטערעסען, די נאצישע און פאשיסטישע רעזשימען; און אונדירעקט: די האלבע צי גאנצע דעמאקראטיעס, וואס האבען די רעזשימען דירעקט און נישט דירעקט געשטיצט און נישט גענוג ווירקזאם פראטעסטירט געגען די שוידערליכע רדיפות אויף א הילפלאזער אונשולדיגער מינדערהייט, ביי זייער אנפאנג, ווען די רעזשימען זענען נאך ווייט נישט געווען אזוי שטארק.

ווען א גאנצער ארגאניזם איז קראנק, פערלאזט מען זיך נישט אויף איין מאל פונ'ם ארגאניזם ער זאל איהם היילען און מען איזאלירט צי מען אטאקירט דעם טייל וואס פערשפרייט דעם גיפט, די קראנקהייט איבער'ן גאנצען קערפער.

נישט מיר האבען געשאפען דעם פליטים-פראבלעם: דאס פליטים-פראבלעם איז אלעמענס. די ווייען זענען נאר ס'רוב אונזערע.

די הונדערט-יאהריגע אמעריקאנער טראדיציע

דאס וואס ס'קומט איצט פאר אין אמעריקא האט הינטער זיך א געשיכטע פון פיעל הונדערט יאהר.

דער ברויזענדיגער ווידערווילען געגען די נאצישע אונטערצינדער, די אויפגערודערטקייט געגען די מערדער און פלינדערער, וואס איז זיך איצט צעוואקסען אין כמעט א נאציאנאלער בעוועגונג, איז אין דעם גייסט פון אמעריקא'ס רייכער, נאבעלער טראדיציע, איינצושטעלען זיך פאר די יודען איבער דער וועלט.

די דאזיגע טראדיציע ווייזט אונז, אז אמעריקא האט אלעמאל פערדאמט רדיפות, גזירות און פאגראמען אויף יודען און געפאדערט פאר זיי גלייכע מענשען רעכט ביי פערשידענע געלעגענהייטען.

דאס ערשטע מאל, וואס אמעריקא איז אפיציעל ארויסגעטרעטען צו פערטיידיגען יודען, איז געווען אין יאהר 1840, ווען דאס יודישע פאלק האט איבערגעלעבט אן'אימה'דיגע צייט צוליעב דעם עלילת דם אין דמשק.

מארטין וואן בינרען איז דעמאלסט געווען פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאטען, דער בלוט-בלבול אין דמשק האט אויפגערודערט די וועלט, דערהויפט מיט דעם מורא'דיגען טעראר, וואס האט זיך צעבושעוועט איבער יודען אין יענע ווייטע מקומות.

אמעריקא האט דאן געלאזט הערען איהר שטימע געגען די גרויליכע געשעהענישען. דזשאהן פארסייט, דער מלוכה סעקרעטאר, האט צוגעשיקט א דעפעשע צום אמעריקאנער קאנסול אין אלעקסאנדריא און אין איהר זענען אויסגעדריקט געווארען די געפיהלען פון שוידער און פראטעסט פון פרעזידענט און דעם גאנצען לאנד.

מיר ווילען דא ברענגען כאטש עטליכע ווערטער פון דזשאהן פארסיים'ס דעפעשע, וואס ווייזען, אז אמעריקא האט שוין דאמאלס געגלויבט, אז מיר לעבען אין א העכסט פארטגעשריטענער צייט...

„דער פרעזידענט קען זיך נישט אבהאלטען פון אויסדריקען זיין איבערראשונג און ווערהטאג, וואס ער, ווי די אמעריקאנער עפענטליבקייט, פיהלט איבער אזעלכע בארבאריען געגען א רעליגיעזער מינדערהייט אין אזא פארטגעשריטענער צייט".

דאס צווייטע מאל, ווען אמעריקא האט גענומען דירעקטע ענערגישע שריט צו שיצען יודען אין זייער הילפלאזיגקייט, איז געווען אין יאהר 1850, ווען די אמעריקאנער רעגירונג האט זיך געווענדעט צו דער שווייץ, אז יודען זאלען קריגען גלייכע וואוינרעכט.

דער קאנפליקט צווישען אמעריקא און שווייץ איז צוליעב דעם געווארען אזוי ערנסט, אז די אמעריקאנער רעגירונג האט בטל געמאכט איהר טראקטאט מיט דער שווייצארישער רעגירונג און די אנגעשטרענגטע באציהונגען האבען זיך געצויגען ביז 1874, ווען אלע יודען, נישט נאר אמעריקאנער יודישע בירגער, האבען דארט געקריגען זייערע גלייכע רעכט.

דאס דריטע מאל האט עס זיך געהאנדעלט וועגען די יודען אין רומעניע. דאס איז געווען אין 1870. אמעריקא האט געשיקט בענדזשאמין פעיקסאטא אלס גענעראל קאנסול קיין בוקארעשט, קורץ נאכדעם איז אין רומעניע פארגעקומען איין פאגראם נאכ'ן אנדערען און פעיקסאטא האט נישט נאר איבערגעגעבען אמעריקא'ס העפטיגען פראטעסט; ער אליין, זיין אנוועזענהייט אין בוקארעשט, איז געווען א דארן אין אויג פון דער רומענישער רעגירונג, ווארום שוין אין זיין בעפולמעכטיגונג וואס פרעזידענט גראנט האט איבערגעגעבען דעם קאנסול איז געווען שווארץ אויף ווייס, וואס אמעריקא טראכט וועגען רומעניע'ס בעהאנדלונג פון יודען:

„ביי אונז זענען אלע בירגער גלייך, אלע אהן אונטערשיד פון רעליגיע אדער נאציאנאליטעט און אזוי, גלויבען מיר, דארף עס זיין אין דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט" — איז געווען געשריבען אין דעם בעפולמעכטיגונגס-בריעף.

דאס פיערטע מאל: אין יאהר 1878 האט אמעריקא געלאזט הערען איהר שטים געגען פערפאלגונגען אויף יודען אויף די באלקאנען און געפאדערט פון אן'אינטערנאציאנאלער פערזאמלונג אין

וואס געהערט, וואס געזעהן.

דער פליטים-קאמיטעט מאכט פליטה...

כ'וויל נישט זאגען קיין נביאות, נאר מיין הארץ זאגט מיר עפעס, אז דער היגער פליטים קאמיטעט, וועלכער איז בעשאפען געווארען מיט אזוי פיעל פאמפע, מיט קאמיטעטען און עקזעקוטיוועז, האלט ביים אליין ווערען א פליט, אדער בעסער געזאגט ער געהט מאכען פליטה.

מיין הארץ פיהלט, אז אט-אט ענדיגט זיך באלד דער גאנצער טעראם און פטור.

קיין גענויע פרטים וועגען דעם קאן איך אייך נישט אבגעבען, גאר פשוט, אז מען טהוט נישט צו וויסען דער פרעסע, טא פון וואנען זאלען מיר וויסען; כ'ווייס נישט פאר וואס די ארבייט פון קאמיטעט מוז פארקומען בסוד-סודות, נאר ווער עס האט אפענע אויגען זעהט, אז עס איז דארט נישט היימליך. די פליטים בעקלאגען זיך, אז מען אינטערעסירט זיך נישט מיט זיי, אז זיי האבען פשוט נישט מיט וועמען צו רעדען און מיט וועמען זיך אנ'עצה צו האלטען. דאן זעהט מען נישט, אז עס זאל עפעס געטהון ווערען, מען זאמעלט נישט קיין געלד, (מען שמועסט אפילו, אז בעת מען האט יא געזאמעלט איז עס געווען (כאילו כבאו שד, אונזערע גבירים האבען נישט ליעב צו געבען...) אויך האט זיך שוין געענדיגט דער יוגענד-רינג-קייט, וועלכע האט אריינגעבראכט קנאפע פיערטהאלבען טויזענד זלאטעס.

ביי דער געלעגענהייט מוז פעסטגעשטעלט ווערען, אז אויב ס'האט עמיצער עפעס אויפגעטהון ביים זאמלען געלד פאר די פליטים אין אונזער שטאדט, איז עס געווען די יוגענד, וועלכע האט מיט דער זאך געמיינט ערנסט און אין בעצוג צו די עלטערע האבען זיי ממש בעוויזען וואונדער, שאצענדיג אזא גרויסע סומע.

איצט לאזט זיך אלס אויס, די קאסע ווערט פוסטער און איהר ווייסט דאך, אז טאמער איז די קאסע ליידיג, קומען די טיילער'ס אוועק און צוזאמען מיט'ן געלד, וואס ווערט וויניגער קומען די עקזעקוטיוו-מיטגלידער און קאמיטעט אריין אויך וויניגער און אזוי איינציגווייז ווערען זיי פערשוואונדען.

וואס וועט זיין ווייטער? וואס וועלען די אומגליקליכע פליטים טהון? ווער וועט זיי געבען אנ'עצה אין זייער גרויסען אומגליק און ווער וועט זיי שטיצען, כדי זיי צו דערהאלטען ביים לעבען?

איך האב דערהאלטען א בריעף פון טשענסטאכאער לאנדסלייט אין זבאנשין, אז זייער לאגע איז א מורא'דיגע. אז אינדערצייט ווען אלע ארטיגע קאמיטעטען שטיצען אונטער זייערע לאנדסלייט אין זבאנשין, שווייגט אונזער קאמיטעט און העלפט נישט ארויס מיט קיין איין גראשען.

צי האבען מיר טאקי נישט דא ביי אונז אין שטאדט עטליכע כלל-טהוער, וועלכע זאלען זיך קאנען שטעלען צו אנ'ארבייט לטובת הכלל, כאטש עס איז נישט פערבינדען מיט פאליטיק און מחלוקות? אויב אזוי ווייזט אונזער יודיש טשענסטאכאוו ארויס א שלעכטע צייגניש פון געזעלשאפטליכער רייפקייט.

רבותי, טאמער געפינען זיך עטליכע מענשען, וועלכע ווילען טהון אין דעם ענין פליטים, קאנען זיי עס נאך אויפטהון, כל זמן עס איז נאך נישט צו שפעט, ווייל—ווי איך האב אויבען בעמערקט—זאגט מיר מיין הארץ, אז א ליאדע טאג וועט דער פליטים-קאמיטעט מאכען פליטה...

אפשר אין זכות פון יאנוב און אלשטין...

די היגע מקוה זינקט אין חובות. די הכנסות דעקען טיילמאל אויך נישט די הוצאות. די סיבה דערפון איז דאס, וואס מען געהט וויניג אין מקוה. די מאנסלייט, איבערהויפט די חסידים, געהען שבת, ווען עס קאסט נישט קיין געלד. יעדע מצוה איז בע'טעמ'טער, אויב מען דארף פאר איהר נישט בעצאהלען... און די נשים בעוונותינו הרבים געהען זעהר וועניג אין מקוה, טא פון וואנען זאל זיין געלד?

דער ספעציעלער קאמיסאר, וועלכער איז בעשטימט געווארען מצד דער קהלה אנצופיהרען מיט דער מקוה, טהוט כל התפעלות, אז די הכנסות זאלען זיך פערגרעסערען, ער גיט אויך אכטונג, אז די ווירטשאפט זאל ווערען געפיהרט אין ארדנונג, עס זאל נישט אוועקגעהן צופיעל קויהלען אזוו. שלעפען אבער בגוואלד עמיצען אין מקוה אריין, קאן אפילו דער קאמיסאר, וועלכער איז זאגאר א באטשאן, אויך נישט. היינקט דער מקוה בודזשעט טאקי אונטער.

מאכט זיך א מעשה, צוליב די לעצטע עפידעמיעס, וואס זענען אויסגעבראכען אין קיעלצער געגענד, האט די אויפזיכטס מאכט, קעמפענדיג מיט נישט-היגיענישע בעדינגונגען פערמאכט די באד-אנשטאלטען (לייען: מקוה'ס) פון די שטעדטלעך: יאנוב און אלשטין. און א פרעהליכער געדאנק האט אויפגעבליצט אין מח פון היגען מקוה קאמיסאר: אולי, אפשר וועט אזוי-ארום קומען די גאולה? ער טראכט אזוי, היות ווי אין די קליינע שטעדטלעך איז מען נאך יודיש געוואנען, אזוי אז סיי די מענער, סיי די נשים געהען נאך אין מקוה און אזוי ווי זייערע מקוה'ס זענען פערמאכט, וועלען זיי מוזען אנקומען אין דער טשענסטאכאווער מקוה. נו, במילא קאן זיין, אז דאס, וואס די טשענסטאכאווער מאכען חסר, וועלען די אלשטינער און יאנאווער ממלא זיין...

איינעמס אומגליק, איז אמאל א צווייטענס גליק און אין דעם פאל האט אונזער מקוה-קאמיסאר אויך געהאלפען צו ווערען צוליב דעם אומגליק, וואס ס'איז די קליינשטעדטעלדיגע יודען געשעהן.

אפשר וועט אונזער מקוה געהאלפען ווערען אין זכות פון יאנוב און אלשטין...

מען „זעהט" און מען „הערט"...

אין אונזער קהלה לאקאל האט מען מיט עטליכע וואכען צוריק פלוצים אויפגעהערט צו זעהן און צו הערען: מען האט איבערגעריסען די עלעקטרישע בעלייכטונג און מען האט פערמאכט דעם טעלעפאן. פאר וואס פרעגט איהר? צוליב א קלייניגקייט. זיי האבען פערשפעטיגט איינצוצאהלען א פאר גראשען דארט, וואו מען דארף.

די ארבייט איז טאקי ווייטער אנגעגאנגען, נאר מען האט נישט געזעהן, עס איז געווען חושך. אויך האבען די בעאמטע פון דער קהלה און די מיטהעלפער פון פליטים-קאמיטעט נישט געקאנט זיך בעשטעלען קיין ראנדקעס מיט זייערע מיידלעך דורכ'ן טעלעפאן...

די קהלה-פערוואלטונג איינזעהענדיג, אז אזוי איז נישט קיין יושר. הופות אפילו האט מען געמאכט אין דער פינסטער האט זי געטהון, וואס זי האט נאר געקאנט, צוזאמענגעשאפט די פאר גראשער און איינגעווארפען און באלד איז געווארען ליכטיג און אויך האט מען אנגעהויבען צו הערען.

אוודאי איז גלייכצייטיג אויך ארויסגעגעבען געווארען א פעראָרדנונג, אז מען זאל זיין שפארזאם מיט'ן ליכט און אויך מיט'ן טעלעפאן. אויף וועלכען מען האט אנגעהאנגען א שלעסיל, נאר דאס זענען שוין נארישקייטען, אז מען בעדארף זיך בעשטעלען א ראנדקע, וועלען קיין טויזענד שלעסער אויך נישט העלפען... דער עיקר איז, אז נישט בלויז ביי אונז אין דער צייטונג, נאר אויך אין דער קהלה איז אויך „וואס געהערט, וואס געזעהן".

כ'בין נישט שולדיג...

איך מוז דא עפענטליך בעטען ענטשולדיגונג ביי מיינע בעקאנטע ווייבלעך, וועלכע איך בעגריס נישט לעצטענס אין גאס.

איך בין בכלל א העפליכער, איך ווארט אפילו נישט ביז יענער וועט צו מיר צוערשט גריסען, נאר איך טראג יענעם פריהער אונטער דעם גוט-מארגען, מכל שכן פרויען, דארף מען דאך אוודאי צוערשט בעגריסען און פונדעסטוועגען ווער איך נכשל און בעגריס זיי נישט.

די שולד איז אבער נישט מיינע. גאר פשוט דערפאר, ווייל כ'דערקען זיי נישט. שטעלט אייך פאר, איך בעקען זיך מיט א פרוי זאל מען זאגען א ברונעטקע, ווייס איך, אז מיין בעקאנטע מאדאם וו. איז א ברונעטקע. פלוצים קומט צו מיר צו א בלאנדינקע און מאכט מיר א פארוואורף, פארוואס איך בין אזוי גראב און גרוס נישט. איך קוק זיך צו צו איהר און דערקען זי נישט. ווערט זי אין כעס אויף מיר, ווארפט א-ויס א זידעל-ווארט אויף מיין גראב-יונגערישקייט און ענטלויפט.

אזעלכע פאלען האב איך געהאט א סך, נאר וואס בין איך שולדיג, אז איך דערקען זיי נישט, זיי ענדערען אזוי שנעל די האר און פנים, אז כ'ווייס נישט, צי דאס איז מיין בעקאנטע צי נישט. סיידען איך זאל האלטען איין גריסען און שמייכלען צו אלע ווייבלעך און מיידלעך. וואס איך בעגעגען אין גאס, נאר דאס וואלט נאך געווען א גרעסער אומגליק...

הכלל, בעקאנטע ווייבלעך און מיידלעך, איך ערקלער דא עפענטליך, אז טאמער כ'גרוס נישט צו אייך אין גאס, זאלט איהר וויסען, אז איך טהו דאס נישט פאר געמיינהייט, נאר כ'דערקען

בערלין, אז די יודען-פראגע זאל אויפגענומען ווערען. דער אמעריקאנער פערטרעטער, רעימאנד טעילאר, געזאנדטער אין בערלין, האט ביי דער פערזאמלונג געהאט איין אויפגאבע: פאדערען גלייכע רעכט פאר יודען.

דאס פינפטע מאל: פרעזידענט קליוולאנד האט, אין 1885 בעשטימט אנטהאני קילעי פאר א געזאנדטען קיין ווינען און ווייל קילעי'ס פרוי איז געווען א יודישע האט עס דער דאמאלסדיגער עסטרייכישער רעגירונג נישט געשמעקט. זי האט געטענה'ט, אז דעם געזאנדטנ'ס פרוי וועט זיך „נישט פיהלען בעקוועם" צווישען די עסטרייך-אונגארישע דיפלאמאטען און ס'האט זיך ענטוויקעלט א דיפלאמאטישע קארעספאנדענץ, וואס האט אויף דעם שארפסטען אופן געלאזט וויסען דער וועלט אמעריקא'ס מיינונגען וועגען דער לאגע פון יודען אין יענע לענדער.

און דאס זעקסטע מאל — ווידער רומעניע. דאס איז געוועזען אין יאהר 1902.

די פערפאלגונגען אויף יודען האבען דארט ווידער רערגרייכט א שטופע פון בלוטיגען טערור און דאס געוויסען פון אמעריקא איז אזוי אויפגעטרייסעלט געווארען, אז סעקרעטער דזשאהן העי האט געשיקט א שארפע נאטע צו דער רומענישער רעגירונג פאר נישט קאנטראלירען דעם כוליגאניזם און נישט אנערקענען די גלייכבערעכטיגונג פון איהרע יודען — אנ'אנערקענונג, וואס וואלט אויטאמאטיש אבגעשטעלט, אויסגעווארצעלט די בארבארייי.

אין דער שפראך פון העי'ס נאמע איז געווען לייכט צו זעהען, אז פרעזידענט טהעאדאר רוזוועלט האט דיקטירט: „די אונמענשליכקייט (וואס איז דארט בעגאנגען געווארען געגען יודען) איז אנ'אינטערנאציאנאלער ענין", — האט יענער רוזוועלט געזאגט אין זיין ווענדונג צו רומעניע.

און די אמעריקאנער רעגירונג האט זיך דאמאלס אבגעזאגט אונטערצושרייבען געוויסע אינטערנאציאנאלע אבמאכען, וואס זענען אויסגעארבייט געווארען אין בערלין פון די פערטרעטער פון פערשידענע לענדער, ווייל ס'איז אין די אבמאכען נישט געווען קיין פונקט וועגען גערעכטיגקייט צו יודען.

נאך דעם איז געקומען דאס יאהר 1903 מיט דער גרויליכער שחיטה אין קישינעוו.

דער שווארצער טרויער, די אימה איבער דעם מענשליכען חורבן, וואס קישינעוו האט אנגעווארפען אויף דעם יודישען פאלק, האט אין אמעריקא ארויסגערופען א כיואליע פון פראטעסטען, וואס האט זיך געטראגען פון איין עק לאנד צום אנדערען און פרעזידענט טהעאדאר רוזוועלט האט גערעדט פאר דעם געוויסען פונ'ם גאנצען פאלק אין א דירעקטער ווענדונג צום צאר דורך דעם אמעריקאנער אמבאסאדאר אין פעטערבורג.

די שארפקייט. די קלארע אויסגעשפראכענקייט פון יענעם דיפלאמאטישען ארויסטריט פון דעם הויפט פון די פעראייניגטע שטאטען האט אויפגערודערט די גאנצע וועלט און זי א קעהר געטהון אינגאנצען מיט'ן פנים צו דער „שחיטה-שטאדט".

טהעאדאר רוזוועלט האט זיך דערמיט נישט בעגנוגענט. ער האט שפעטער אין א רעדע פאר'ן קאנגרעס אין וואשינגטאן גערעדט דערפון און געזאגט אז „צומאל ווערען בעגאנגען אזעלכע שוידערליכע פערברעכענס אויף אזא גרויסען מאסשטאב, אז עס קען ביי קיינעם נישט זיין קיין צווייפעל וועגען אונזער מענשליכער פליכט צו פראטעסטירען אזוי העפטיג ווי מעגליך".

און דאן אין 1911, איז געקומען דער העפטיגסטער אויסגעשריי פון אמעריקא געגען דוסלאנד, וואס האט א טרייסעל געטהון די אלטע צארישע מאכט.

די אמעריקאנער רעגירונג האט איבערגעריסען איהרע האנדעלס בעציהונגען מיט רוסלאנד פאר נישט אנערקענען אמעריקאנער פאספארטען אין יודישע הענד און בכלל פאר איהר ברוטאלער בעהאנדלונג פון יודען אין רוסלאנד. דאס איז געטהון געווארען אונטער דעם שטארקען דרוק פון דער גאנצער עפענטליכקייט. דאס אמעריקאנער פאלק איז דאמאלס געוועזען אזוי אויפגעשטורעמט כמעט ווי איצט — פערשטעהט זיך, אז די וועלט מיט דרייסיג יאהר צוריק איז נישט געוועזען אזא ברוטאליזירטע ווי איצט און עס איז דערפאר נישט נויטיג געוועזען צו ווארטען אויף אזא בלוט און פייער-וואקכאנאליע ווי איצט אין דייטשלאנד, אז עס זאל געשאפען ווערען א מעכטיגע פראטעסט-בעוועגונג.

און פרעזידענט ווילסאן האט געשפיעלט די וויכטיגסטע ראלע אין פערזיכערען געזעצליכע רעכט פאר יודישע און אנדערע מינדערהייטען ביים סוף פון דער וועלט מלחמה.

דאס איז דער היסטארישער הינטערגרונט פון דער איצטיגער בעוועגונג אין אמעריקא געגען די בעסטיאלישע היטלעררייען, א בעוועגונג וואס האט אנגענומען גרויסע נאציאנאלע פראפארציעס.

א. בלום

גלייכווערטלעך פון דער סדרה

פון יחיאל טשענסטאכאווער

בא

מי ומי ההלכים

ווען משה איז געקומען צו פרעה'ן, אז ער זאל ארויסשיקען די יודען גאט דיענען, האט פרעה געפרעגט מי ומי ההלכים, ווער זאל דאס זיין די געהער, די יוגענד האלט נישט פון אזאלכע זאכען, די אלטע לייט האבען נישט קיין כח דערצו, דערויף האט משה געענטפערט: בנערינו ובזקנינו נלך כי חג ד' לנו — אלע וועלען מיר געהען, אויך די יוגענד, דען מיר געהען פייערען א יום טוב, און יו"ט, ווי למשל ראש השנה, יום כפור אדער צו א „מזכיר נשמות" קומען אלע גאט בעטען.

גם האיש משה גדול מאד בעיני עבדי פרעה

די תורה דערצעהלט: ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים — גאט האט געגעבען די יודען חן אין די אויגען פון די מצרים, ווערט דאך שוין משה אויך מיטגערעכענט, וואס שטעהט עפעס ווידער גם האיש משה גדול מאד בעיני עבדי פרעה — דאס אויך משה איז געווען א חשוב ביי די עבדי פרעה? נאר ווי מיר זעהען אין דער פראקטיק אויב יודען געפינען חן אין די הויכע פענסטער, איז זייער ערשטע ארבייט צו בעשמוצען זייערע מנהיגים, דאס בעמערקט אונז די תורה: צווישען אלע נסים וואס האט פאסירט אין מצרים איז אויך געווען דער נס, אז כאטש: ויתן ד' את חן העם בעיני מצרים — דאך אבער איז אויך זייער מנהיג משה געווען אנגעזעהען אין די אויגען פון פרעה'ס שרים.

ויקרא פרעה למשה ואהרן לילה

דער מדרש זאגט, אז ביי די מכה פון בכורות האט פרעה געשריגען צו משה'ן: תורה היכן הוא — ווי איז אייער תורה און משה האט געענטפערט: לד' הארץ ומלאה — צו גאט געהער די גאנצע וועלט. שטעלט זיך א פראגע, וואס האט פרעה געפרעגט און וואס האט משה געענטפערט: נאר דער פשט קען זיין אזוי. פרעה האט געטהון פערשידענע תחבולות די יודען נישט ארויסצושיקען. ווי אבער עס איז געקומען צו מכות בכורות און עס איז שוין געווען אין געפאהר זיין לעבען, איז ער געצוואונגען צו ערפולען גאטס פערלאנג. דאן האט ער געפרעגט צו משה און אהרנ'ען: תורה היכן הוא, וואס איז מיט אייער תורה? דארט שטעהט געשריבען ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה — די יודען וועלען זיין אין גלות פיערהונדערט יאהר, לסוף איז דאך נישט מעהר ווי צוויי הונדערט און צעהן יאהר? דערויף האט משה געענטפערט: לד' הארץ ומלאה — די גאנצע וועלט געהער צו גאט, זארג נישט די יודען וועלען נאך זיין אין גלות גענוג און גענוג, אבער פאר וואס קומט דאס דיר די גאנצע פיערהונדערט יאהר? זאלען אנדערע מלוכות אויך עפעס דערפון געניסען זיי זענען דאך אויך פון גאט'ס וועלט.

וירדו כל עבדיך אלי והשתחוו לי

ווען דער רבש"ע האט געשיקט משה'ן אין של חות צו פרעה'ן, האט משה געזאגט: כבד פה וכבד לשון אנכי — איך בין א קנאפער רעדנער: ואיך ישמעני פרעה — פרעה וועט מיך נישט וועלען אויסהערען, און דא זעהען מיר ווי משה האט גערעדט ענערגיש, פעסטע דבורים: וירדו כל עבדיך אלי והשתחוו לי — איהר וועט זיך אלע קומען צו מיר בוקען און בעטען, וואס אייגענטליך האט אינצווישען פאסירט מיט משה'ן, דאס ער איז געווארען פון א כבד פה א דרייסטער און ענערגישער רעדנער? נאר ווי עס ווייזט אויס איז דער פשט אזוי: משה האט געזאגט צום רבש"ע: דו פערלאנגסט אז איך זאל געהען צו פרעה'ן ער זאל ארויסשיקען די יודען פון מצרים, איך קען נישט געהען מיט שתדלנות און בעטען טובות: כי כבד פה וכבד לשון אנכי — איך האב א הארטע אויסשפראך. אויב איך וועל רעדען צו פרעה'ן וועל איך איהם זאגען ביטערע ווערטער און ווארענען, דאס אויב ער וועט נישט ערפולען דיין פערלאנג וועלען אויף איהם קומען מכות, דאס ער וועט זיי גוט געדענקען, ואיך ישמעני פרעה, — צו נאך אזעלכע דבורים וועט פרעה מיך נאך וועלען אויסהערען? דעריבער האט גאט געזאגט: זאל דיין ברודער אהרן, וועלכער איז א מעהר איינגעהאלטענער, רעדען צו פרעה'ן: ואהרן אחיך ידבר אל פרעה. דאך אבער האט זיך משה פאר די לעצטע מכה נישט געקענט מעהר בעהערשען און געזאגט צו פרעה'ן: וירדו כל עבדיך אלי והשתחוו לי.

ובני ישראל עשו כדבר משה — וישאלו

אין יאהר 1894 האט אויסגעבראכען די מגפה איבער גאנץ פוילען. עס האט אנגערוקט תשעה באב און אלע רבנים זענען ארויס מיט קול-קורא'ס צו זייערע קהלות, נישט צו פאסטען. אויך אין קאליש האט דער רב ר' שמשון ארענשטיין ז"ל געהאלטען שבת חזון א גרויסע דרשה אין דער שטאדט-שוהל און געווארענט זיינע בעלי-בתים נישט צו האלטען דעם תענית. צוליב דער מגפה ווי די גרעסטע טייל חולאים זענען געווען ארימע לייט, איז אין קאליש געשאפען געווארען א קאמיטעט צו שטיצען די ארימע קראנקע ווי אויך זייער פאמיליע, וועלכע האבען נישט געהאט פאר וואס צו לעבען. שבת נחמו איז ר' שמשון ז"ל ווידער ארויף געגאנגען אויפ'ן בעלעמער און געזאגט: עס פרייט מיך זעהר וואס איהר האט צו מיר אזא רעספעקט, וועלכעס איך האב מיר גארנישט פארגעשטעלט. ווי איך בין געוואויר געווארען האט מיין דרשה דעם פוריגען שבת געפינען ביי אייך, אזוי אז איהר האט מיך אלע געפאלגט און עס האט זיך נישט געפינען אין דער גאנצער שטאדט איין יוד, וועלכער זאל האבען תשעה באב געפאסט.

דאך אבער בין איך אין ספק צי איז דאס נישט האלטען דעם תענית, געווען צוליב מיין אנווייזונג, אדער גאר פשוט, עס האט אייך געהונגערט? יעצט וועל איך דאס קענען אויספרובען, מיין יעצטיגע בקשה צו אייך איז, צו אונטערשטיצען דעם הילפס-קאמיטעט פאר די חולאים, אויב איהר וועט אויך דאס מקיים זיין, וועל איך וויסען, אז דאס פוריגע איז טאקי געווען מיר צוליב, ווען אבער איהר וועט קיין געלד נישט געבען, בין איך נישט מסופק, אז אייער עסען אין תשעה באב איז געווען צוליב דער תאוה צו דער אכילה.

אזא ענהליכע מעשה האט פאסירט ביי משה רבינו. משה איז געקומען צו די יודען און געהאלטען פאר זיי א דרשה וועגען דער גאולה. ווי געוועהנליך האט מען דערצו געברויכט געלד פאר די דאמאלסדיגע קרנות. עס איז אבער געווען: ולא שמעו אל משה. — קיינער איז נישט געקומען הערען משה'ס דרשה איינער האט געזאגט: מקצר רוח — ער איז אנ'אסטמע ליידענדער, ער האט א שווערען אטעם, קוים וואס ער לעבט, קען ער נישט געהן הערען דרשות. א צווייטער מעבודה קשה — ער ארבייט נעביך א גאנצען טאג, דאנקט גאט דאס ער קען זיך אביסעל אין דערהיים אויסרוהען. משה אבער האט געוואלט די יודען אויספרובען אויב עס איז באמת אזוי ווי זיי זאגען און געקומען צו די יודען מיט א נייע דרשה — וישאלו — זיי זאלען נעמען (נישט געבען) ביי די מצרים געלד און זילבער. דא איז שוין געווען: ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו — זענען טאקי די יודען געגאנגען נעמען. דער אסטמע יוד איז שוין געווען געזונד, דער פערנומענער סוחר אדער בעל מלאכה האט שוין געהאט צייט. אלע האבען ערפולט משה'ס פערלאנג.

והי' כי ישאלך בנך מחר.

דער ל-ר רב האט געהאט א זוהן, וועלכער איז אין די יאהרען 1905 געווען דער אנפיהרער פון דער דאמאלסדיגער „אחדות" און א סך דערקוטשעט זיין פאטער ז"ל. שטענדיג האט ער דעם פאטער געפרעגט פערשידענע שאלות אויף דינים פון דער תורה, וועלכע ער קען נישט פערשטעהן. דער רב ז"ל האט — נישט קאנענדיג מעהר איבערהאלטען זיינע פראגען — געזאגט: אין דער תורה שטעהט והי' כי ישאלך בנך מחר — אויב דיין זוהן וועט דיך מארגען פרעגען, פארוואס עפיס מארגען, ער קען דאך גלייך פרעגען? נאר, דער זוהן האט אלע מצוות פון דער תורה מיטגעהאלטען מיט דעם פאטער, אבגעהאלטען דעם סדר, געזאגט די הגדה, ערשט צומארגענס האט ער געפרעגט דעם טעם פון די אלע דינים, אזא זוהן הייסט די תורה ענטפערען. דו אבער, וועלכער האט פריהער שוין אוועקגעטהון אלעס בייז, קומסט נאר פרעגען בכדי זיך מיט מיר צו רייצען, מיט אזא זוהן עצה'ט דער בעל-הגדה וואס צו טהון: ואף אתה הקהה את שיניו, האק איהם אונטער די צייהן, דאס וועט זיין פאר איהם די בעסטע תשובה.

אייך נישט...

כ'בעדויער זעהר

אונזער געוועזענער דיריגענט פראפ. י. זאקס; וועלכער האט ביי אונז זעהר פיעל אויפגעטהון אויפ'ן מוזיקאלישען געביעט און דאך נישט געפונען די אנערקענונג פון דער היגער יודישער געזעלשאפט (און ווען אכט מען יא ביי אונז?) האט זיך אריבערגעטראגען קיין לאדז, וואו ער האט א ברייט פעלד פון ארבייט און וואו מען שאצט יא אב פערדינסטען.

אין לאדז האט פראפ. י. זאקס שוין א סך אויפגעטהון אויף זיין געביעט און די דארטיגע צייטונגען זענען מיט איהם פול. לעצטענס אבער האט זיך ה' זאקס פערמאסטען אויף א גראנדיעזע אויפפיהרונג. ער האט אויסגעשטעלט די בעקאנטסטע אפערע „טראוויאטא" אין יודיש און אנגאזשירט אלס א הויפט-ראליסט זיין אלטען שילער פון טשענסטאכאוו, דעם זינגער ה' יצחק ריכטער.

די דאזיגע אפערע איז מיט עטליכע וואכען צוריק אויפגעפיהרט געווארען מיט גרויס ערפאלג, די מוזיק קריטיקער זענען געווען ענטציקט און די וואך מאנטאג איז זי ווידערהאלט געווארען צום צווייטען מאל.

אויף דער דאזיגער אויפפיהרונג, האט פראפ. י. זאקס נישט פערגעסען איינצולאדענען דעם שרייבער פון די שורות, הפנים, ביי זיין איצטיגער גרויסער גדולה, האט ער נאך א סענטימענט פאר טשענסטאכאווער (ער האט דאך ביי אונז געשטעלט די ערשטע טריט). ליידער, אבער, האב איך צוליב פערשידענע סיבות נישט געקאנט אויסנוצען די איינלאדונג.

כ'וואלט גערן געוואלט ביי וואוינען דעם דאזיגען יום-טוב, וואס לאדז פייערט מיט דער מיטהילף פון אונזערע טשענסטאכאווער און דאס, וואס איך קאן זיך נישט בעטייליגען אויף דעם יום טוב בעדויער איך זעהר.

זיי האבן זיך פערדינט אנערקענונג

דאס יודישע טשענסטאכאוו פערמאגט נישט קיין איין טעאטער-זאל ווי אויך נישט קיין קינאס, אזוי, אז ווען מען דארף איינארדנען א יודישע אימפרעזע, מוז מען אנקומען נאך טובות און נישט אלע מאל טהוט מען אונז די טובה.

ווערען טאקי ביי אונז זעהר וועניג אויפגעפיהרט יודישע אימפרעזען און טאמער קומט שוין יא עמיצער צו אונז אראב, קומט עס פאר אין קלאגעדיגע בעדינגונגען.

ס'זענען לעצטענס געשאפען געווארען א סך יודישע פילמען צווישען זיי עטליכע געלונגענע. היות אבער, ווי ס'איז נישטא קיין יודיש קינא, קאן מען אויך אזא פילם זעלטען זעהען, סיידען מען זאל פאהרען ספעציעל קיין ווארשא אדער לאדז, די קריסטליכע קינא-אייגענטימער טענה'ן און אפשר מיט רעכט, אז זיי וואלטען גערן געברענגט א יודישען פילם, ביי וועלכען מען פערדינט געלד, נאר זיי האבען מורא פאר דער ענדעקישער נקמה, סיי ווי האבען מיר זעלטען די זכייה צו זעהען א יודישען פילם.

קומט טאקי אנערקענונג דער דירעקציע פון קינא „באלטיק", אמאליגער „אטלאנטיק", וואס זי האט, נישט קוקענדיג אויף גאר, דאך דעמאנסטרירט דאס יודישע פילם-בילד „מאמעלע" מיט מאלי פיקאן אין דער שפיץ.

איך וויל נישט איצט געבען אנ'אבשאצונג וועגען בילד גופא (דאס וועלען מיר טהון אויף אנ'אנדער ארט), נאר בלויז דער פאקט, וואס די דירעקציע פון „באלטיק" האט זיך נישט גערעכענט מיט די איצטיגע גאס-שטימונגען, נאר האט יא דעמאנסטרירט דעם יודישען פילם, איז ווערט אנערקענונג.

אויפ'ן אייראפעאישען שטייגער..

יודען זענען בכלל אנהענגער פון אייראפא, ס'פערשטעהט זיך פון אמאליגען אייראפא, און אויך זענען זיי שטאם געסט פון דער צוקערניע, וואס רופט זיך „אייראפא". ווען די זעלבע „אייראפא" האט געהערט צו יודישע אייגענטימער זענען יודען דארט ווייניגער געקומען. נישט דאס בין איך אויסען...

הכלל, וויל איך אייך דערצעהלען וועגען א געשעהעניש, וואס האט פאסירט אין „אייראפא", נישט אין מערב אייראפא, נאר אנ'ענהליכע פאסירונג צו דעם, וואס ס'קומט דארט פאר.

שבת ביינאכט, מען קאן זאגן זונטאג פארטאגס זענען זיך אין „אייראפא" ביי א טישעל געזעסען צוויי קריסטען מיט זייערע דאמען, א יודישער אדוואקאט און א יודישער אינדוסטריעלער און געמיטליך פערבראכט, ווי אין אמאליגען אייראפא. באלד אבער איז געשעהן א מעשה, וואס האט באלד די „אייראפא" פערוואנדעלט אין דער היינטצייטיגער אייראפא. עפים א גאסט, מען זאגט, אז ער איז אנ'אנגעשטעלטער אין דער קראנקען-קאסע, א ביסעל שיכורליך, האט אנגעהויבען האלטען א לעקציע אין נוסח פון דער „אבעצע". באלד איז ער צוגעגאנגען צום טישעל, וואו די יודען זענען געזעסען צוזאמען מיט די קריסטען און אנגעהויבען זידלען יודען מיט אזעלכע עפיטעטען, וואס קאנען נישט געדרוקט ווערען אין דער עפענטליכקייט,

גראד זענען שוין אין זאל נישט געווען קיין סך יודען און די קריסטליכע געסט האבען פשוט אנגעקוואלען פון די זיסע רייד, וואס האבען זיך געגאסען פון „אייראפעער'ס מויל אין „אייראפא".

דאס האט געדויערט א לענגערע צייט. ענדליך האט זיך אויפגעשטעלט א קריסט (זיין נאמען איז נישט בעוואוסט), וועלכער האט זיך געווענדעט צום אוואנטורניק, אז ער האט עס שוין גענוג, אז ער מעג שוין זיין א ביסעל שטילער. דערויף האט דער אוואנטורניק איהם געענטפערט מיט א פאטש. דער איידעלער קריסט איז נישט שולדיג געבליבען און באלד זענען געפלויגען בענקלעך און עס איז געווארען א גרויסע אוואנטורע.

די אנוועזענדע יודען האבען זיך שנעל אבגעטראגען פון „אייראפא".

ווי איהר זעהט, קאנען יודען שוין נישט זיין זיכער צו פערברענגען געמיטליך אין דער צוקערניע, אז זיי זאלען נישט דארפען אויסהערען לעקציעס, וואס בעליידיגען זייער מענשליך געפיהל. אזוי פיהרט זיך היינט אין „אייראפא" אויפ'ן עכט-אייראפעאישען שטייגער...

לויתן

אין פייעלעשער-זאל נאר 3 מאל
היינט פרייטאג און מארגען שבת 9 אווענד
גאסט-אויפטריטען פון דראמאטישען אנסאמבל. ארטיסטישע לייטונג:
אלעקס שטיין
יוד זיס
אין 3 אקטען, 4 בילדער פון ליאן פויכטוואנגער. רעזשי אל. שטיין. אריגינעלע סטיל. קאסטיומען.
מארגען שבת 4 נכם. צו ביליגערע פרייזען
יאשע האלב
נעמען אנטייל: ה. לוקסענבורג, ר. נערה, ל. זילבערמאן, פ. האניגבוים, י. ראקאוו, מ. ראטשיין, מ. רובין, ד. שערמאן, ש. וויינשטאק, אלעקס שטיין, יוליא פלוים.
בילעטען-פערקויף אין דרוק. פון ה' באטשאן, פרייטאג פון 6 און שבת א גאנצען טאג אין טעאטער

העכער 10 טויזענד ארבייטסלאזע אין טשענסטאכאוו

דעם 1-טען סטיטשען ה.י. זענען אין טשענסטאכאוו פערערגיסטרירט געווארען 9.526 ארבייטסלאזע, דערונטער 3117 אין פאוויאט און 6.409 אין אונזער שטאדט. פון דער שטיצע האבען גענאסען 1117 פון פאוויאט און 2133 פון שטאדט. דעם 15 יאנואר איז אבער די צאהל שטארק געוואקסען.

נ"ע פישעל אפרים זיידמאן

אנטיקוואר און הויז-בעזיצער

איז געשטארבען שבת ר"ח שבט תרצ"ט און צו קבורה געקומען צומארגענס זונטאג.

די אלע, וואס האבען אנטייל גענומען אין דער לויה פון אונזער הייס-געליבטען פאטער און זיידע, ספעציעל די גבאים און מתפללים פון קריק'ס מנין, דריקען אויס א הערצליכען דאנק, די אין טיפען טרויער פערבליבענע

זוהן, טאכטער, איידעם, שניר, אייניקלעך און אוראייניקלעך

מיר בעטייליגען זיך אין צער פון דער פאמיליע זיידמאן צום טויט פון זייער פאטער און זיידען אונזער לאנגיעהריגער בעל-הבית

נ"ע אפרים פישעלע זיידמאן

און דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

ב. האפמאן און פאמיליע.

דער פאמיליע זיידמאן צום טויט פון זייער פאטער און זיידען

נ"ע פישעלע זיידמאן

דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

הערמאן שאיא און פרוי.

די אלע, וועלכע האבען גענומען אנטייל אין דער לויה פון אונזער יונג-פערשטארבענעם זוהן און ברודער

נ"ע

שמואל וואלף גוטערמאן

וועלכע איז פארגעקומען זונטאג, דעם 22 יאנואר, ב' לחודש שבט תרצ"ט דריקען אויס דעם איניגסטען דאנק, די אין טיפען טרויער פערבליבענע

עלטערן, שוועסטערן, ברודער און פאמיליע

מיר בעטייליגען זיך אין צער פון אונזער חבר יחיאל גוטערמאן און משפחה צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער זוהן און ברודער

נ"ע וואלף

און דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל.

יודענשטאטס-פארטיי אין טשענסטאכאוו.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל מיין חבר און פריינד יחיאל גוטערמאן און פאמיליע צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער זוהן און ברודער

נ"ע וואלף

יואל באראן

Koleżance MANI i RODZINIE GUTERMAN z powodu przedwczesnego zgonu Ich brata i syna b. p. **Wolfa** składają wyrazy współczucia

Sułkowska i Kuszniep.

Koleżance HELI oraz RODZINIE GUTERMAN z powodu śmierci brata i syna

b. p. WOLFA

wyrazy najgłębszego współczucia składają

Sabina Gruenówna, Freda Szczekaczówna, Estka Steinhartówna.

אונזער פריינדין העלא גוטערמאן צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון איהר ברודער

נ"ע וואלף

דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל

מאיר פראנקענבערג און הירשל יאקובאוויטש

Wyrazy głębokiego współczucia

Rodzinie Guterman

z powodu śmierci Ich ukochanego syna i brata

b. p. WOLFA

składają: Stella i Franka Fligelmanówne, Henryk Altman i Henryk Nirenberg.

לאָסען
צו דער 1-טער קלאס
44-טע לאטעריע
שויך צו בעקומען
אין דער בעקאנטער קאלעקטור
J. WEKSLER
ALEJA Nr. 6

אינדיווידועלע רייזעס קיין:
דרום-און מיטעל-אמעריקא, אפריקא, ארץ-ישראל א. ז. וו.
פאסאזשירען-בעדינונג אין אלע האפענס דורך אייגענע אגענטען.
אלערליי פארמאליטעטען אין צוזאמענהאנג מיט דער רייזע.
Jugosłowiański Lloyd-Gen. Przedst. na Polskę:
Francopol- Katowice, Mielęckiego 10. Warszawa Mazowiecka 9.

נישט אלע מאל איז דאס 13-טעל פאטאל

נישט אלעמאל איז דאס 13-טעל פאטאל. אלס בעוויז דערפון קען דינען דער עפילאג פון פראצעס פון 26-יעהריגען עדמונד פלעבאניק, וועלכער האט, טראץ זיין פריהען עלטער, שוין געהאט 12 פראצעסען, מיט פערשידענע אורטיילען.

דאסמאל איז פלעבאניק גע'משפט געווארען צום 13-טען מאל אלס אנגעקלאגטער, אז אין דעצעמבער פ.י. האט ער צוגענומען א פאלטען, וועלכען ער האט אויף עטליכע שעה זיך אויסגעבארגט ביי איינעם פון זיינע תפיסה-חברים אינ'ם טאג, ווען פלעבאניק האט געזאלט פערלאזען די תפיסה.

כדאי צו דערמאנען, אז פלעבאניק האט צוריק בעקומען די פרייהייט אין דער צייט פון די גרעסטע פרעסט. אינ'ם געבארגטען פאלטען האט ער גערארפט אהיימגעהן און דאן גלייך אומקעהרען דער משפחה פונ'ם בארגער. ער האט אבער דעם צוזאג נישט געהאלטען.

דער געליטענער האט דערפון מודיע געווען דער פראקוראטארישער מאכט, צוליב וואס פלעבאניק האט צוריקגעוואנדערט אין דער תפיסה אריין. אין ערקלערונגען האט דער אנגעקלאגטער געזאגט דעם געריכט, אז דעם פאלטען האט ער נישט געקענט אבגעבן, חייל בעת א צופעליג געשלעג איז ער פולשטענדיג צושניטען געווארען.

די פערטיידיגונג האט זיך געשטעלט אויפ'ן שטאנדפונקט, אז דער פראצעס טראגט א ריין-ציווילען כאראקטער און דעם געליטענעם דינט דאס רעכט צו מאהנען זיינע רעכט אויף א ציווילען וועג.

דאס שטאדטישע געריכט האט מסכים געווען צו די אויספיהרונגען פון דער פערטיידיגונג און דעם אנגעקלאגטען פרייגעשפראכען, פאדערענדיג גלייך צו בעפרייען פון דער תפיסה.

רעלא בערלינער ז"ל

מיר שטעהען פאר דעם נאך גאר פרישען קבר פון א זעלטענעם טיפ פון א יודישער פרוי און בירגערין.

פרוי רעלא בערלינער נ"ע האט געהערט צו די איינצעלנע אינדיווידועלע ערשיינונגען. וועלכע שטעלען זיך נישט אין דער שפיץ פון דער געזעלשאפט. כדי זי צו פערבלענדען מיט דעם אויסערליכען פראכט און שיין, נאר פערקעהרט, דרינגען אריין אין לעבען און שאפען, אויסטיילענדיג פון זיך א מילדען און היילענדען פלואיד.

גענוג פערמעגליך, כדי צו פערנעמען א פלאץ אין דער גלענצרענדע געזעלשאפט, האט די פערשטארבענע געפיהרט א גאר בעשיידען לעבען פון א דורכשניטליכער יודישער פרוי אויסנוצענדיג איהרע געלד מיטלען אויף צו העלפען ליידענדע און אויף דעם געביט האט זיך רעליעף בעוויזען דער גאנצער פראכט פון א שיינער און צארטער נשמה. איהר הילף איז תמיד געווען א פולשטענדיגע און אלזייטיגע און ערטיילט אין א פארם, וועלכע האט דעם ליידענדען נישט דערשלאגען, נאר פערקעהרט, זי האט געשטרעבט איהם אויפצוהויבען צו א העכערער מדרגה און מאראליש אזוי שטארקען, דאס יענער זאל זיין בכח זיך אליין צו דערהאלטען.

שטעהענדיג אליין אויף א הויכער מאראלישער שטופע, האט זי זיך בעמיהט די גאנצע אומגעבונג און אלע, מיט וועמען דער שיקזאל האט זי צוזאמענגעפיהרט, מאראליש אויפצוהויבען און צו שטיצען. ווען די נאהנטסטע האבען מיט איהר מיטגעארבייט, האבען זיי נישט שטענדיג געוואוסט וועמען זי העלפט.

אלס יוד האט די פערשטארבענע אדורכגעמאכט א שווערע צייט. די לעצטע ליידען אין דייטשלאנד האבען אויף איהר געמאכט א טיפען איינדרוק, ווייל וואו האט זי דען נישט געהאט איהרע פריינד און בעקאנטע.

ווען די טרויעריגע ידיעה האט דערגרייכען אלע ערד-טיילען, וועט זיך נישט איין פריינטליך הארץ אנפולען מיט טרויער און צער.

רעלא בערלינער נ"ע איז אוועק פון אונז, אבער איהר ערהאבען לעבען און איהרע טהאטען וועלען ווי א ליכט שטראם ווייזען דעם וועג פון א שעהנעם און נוצליכען לעבען.

עהרע איהר אנדענקען.

א. דכספא.

ווי אויפ'ן עולם התהו...

א הארץ-אראבערעדעניש

עס איז געווען א בין השמשות, ווען כ'בין געזעסען ביים שרייב-טיש און געזוכט א טעמא אויף א פעליעטאן (לעבטענס מוז מען שטארק מדקדק זיין אויף יעדען ווארט, וואס קומט ארויס פון דער פעדער), פלוצים, הער איך א קלאפ אין טהיר און איידער איך קוק זיך ארום שלייכט זיך אריין עפיס א מענש, וועלכער קוקט זיך ארום אין אלע זייטען, אזוי ווי ער וואלט זיך פאר עמיצען געשראקען.

איך וויל מאכען ליכטיג כדי אנצוקוקען דעם פערשוין, נאר יענער מאכט א בעוועגונג, אזוי ווי איינער זאגט: זאל בעסער זיין פינסטער, אזוי ווי ער וואלט זיך געפיהלט בעסער אין אזא דעמערונג-שטימונג.

— וואס פערלאנגט איהר און ווער זענט איהר? פרעג איך דעם פערשוין.

— איך בין — דערהערט זיך א שטים, אזוי פון א קבר ארויס — פון די, וועלכע שוועבען צווישען דער וועלט און יענער וועלט, זיי זענען ווי אויפ'ן עולם התהו.

— רעדט דייטליכער — הויב איך אויף מיין שטימע, דערביי הויבט מיר אבער אן דאס הארץ שטארק צו קלאפען פאר שרעק. כ'וויל וויסען ווער איהר זענט — שריי איך שוין הויך כדי צו פעריאגען די שרעק, וואס האט אנגעהויבען צו וואקסען וואס אמאל אלץ שטארקער.

— שרייט נישט — מאכט יענער מיט דער האנד — אט גלייך איך אייך באלד דערצעהלען וועגען וואס איך בין געקומען צו אייך.

איך בין געקומען זיך אראבערעדען פונ'ם הארץ, די וועהטאגען, וואס פולצן אן מיין נשמה און דערשטיקען מיך, האב איך ספעציעל אויסגעקליבען די שעה פון בין-השמשות'דיגער שטימונג, וואס איז צוגעפאסט צו מיין געמיט.

איך בין פון די, וועלכע זענען אוועק פון יודענטום, איך האב נישט אויסגעהאלטען די פייער-פרובע פון אונזערע זיידעס, וועלכע האבען זיך געלאזט מקריב זיין פאר'ן יודענטום, נאר נישט אויסגעטוישט דאס העמדיל. איך אבער האב נישט געקאנט מעהר ליידען, איך האב זיך געשראקען פאר קאנסעקווענצען, וואס וועלען קומען, האב איך זיך מקדים געווען און זיך אבגעשמדט.

— טא וואס ווילט איהר פון מיר — שטעל איך זיך אויף, וואס דאס דארף זיין א סימן, אז איך וויל מיט איהם מעהר נישט רעדען. יענער אבער האט מיך אנגעכאפט ביי דער האנד, מיט געוואלד מיך צוריק אנידערגעזעצט אויפ'ן בענקיל און מיט טרעהרען אין די אויגען האט ער מיך געבעטען, אז איך זאל איהם אויסהערען.

— מיינט נישט, אז איך האב אויפגעהערט צו זיין א יוד — רעדט ער ווייטער און א טיפער זיפץ רייסט זיך ארויס פון זיין ברוסט — ניין, ערשט יעצט זעה איך מיין טראגעדיע, וואס דאס אלטע האב איך פערלאזען און דאס נייע נישט דערגרייכט.

— וואס ווילט איהר פון מיר? — קאן איך זיך אלץ נישט בערוהיגען — איך וויל נישט און האב נישט קיין חשק צו רעדען מיט אזעלכע, וועלכע זענען דעזערטערען, עס איז אונטער מיין כבוד.

— אבער אויסהערען מעגט איהר דאך מיך? — בעט זיך דער משומד ביי מיר — ווייל דאס וואס איך וועל אייך דערצעהלען וועט אויפדעקען די וואונד, די אונרוהיגקייט אין די נשמות פון די אלע, וועלכע איהר רופט אב דעזערטערען און עס וועט אויך זיין א מוסר השכל פאר די יעניגע, וועלכע וועלען נאכטהון אונזער ביישפיעל.

מאכט עס בקיצור — ווענד איך זיך צו דעם פערשוין — רעדט אייך אראב פון הארצען.

— אט שוין — ענטפערט מיר דער גאסט און איך זעה, ווי פון זיינע אויגען שיינט ארויס א דאנקבארקייט, וואס איך ערלויב איהם צו רעדען.

— איך בין א זוהן פון רייכע עלטערן, פון קינדהייט אן האט מען מיך ערצויגען אין רחבות. מיין פאטער איז געווען א געזעלשאפטליכער טהוער, נאר מיט מיר האט ער זיך נישט אנגעגעבען. אויך האט ער מיך נישט געשיקט אין חדר אריין און פון קיין ספעציפישער יודישקייט האב איך קיינמאל נישט געהאט קיין אהנונג; צוזאמען מיט דער מוטער'ס מילך האט מען איינגעפלאנצט שנאה צו דער יודישער שפראך און קולטור, פערשרייענדיג עס אלס זשארגאן; די ניאניעס און באנעס, וועלכע האבען מיך ערצויגען, האבען אנגעשפאט פון די יודען, די כאלאטשאזשעס; מיין פאטער האט זיך נישט בעמיהט מיר צו ווייזען א סימן פון יודישקייט און ווען איך בין דערוואקסען געווארען האט ער מיך קיינמאל נישט געפיהרט אין שוהל אריין. אזוי בין איך געוואקסען און ערצויגען געווארען אין א פרעמדער סביבה, אהן א גאט, אהן אנ'אידעאל, אהן צוגעבונדענקייט צו דער יודישער היסטאריע און רייכער פערגאנגענהייט.

— איך האב שפעטער חתונה געהאט — רעדט ווייטער דער פערשוין — מיט א יודיש מיידעל, א בעל-בת'שע טאכטער, מיט אזא איינע, וועלכע האט שוין יא געהאט אנ'אהנונג פון יודישקייט. איהר פאטער האט אפילו געמאכט קידוש און הבדלה, געגאנגען צום דאווענען און אנשטאט מיין פרוי זאל אין מיר איינפלאנצען דאס יודישקייט, וואס מיין פאטער האט פערנאכלעסיגט, האט זי נאך אויך מיטגעהאלפען זיך אבצורייסען פון יודישקייט. יא, מיין פרוי איז א סך שולדיג אין מיין אומגליק. טאג און נאכט האט זי אין מיר אריינגערעדט: מענושולקי קאכאני, וואס דארפען מיר זיך כסדר שרעקען פאר די גזירות, וואס שיטען זיך אויף יודען, זאלען מיר מאכען בעסער דעם אויסטויש, וועלען מיר פטור ווערען דאס גאנצע פעקיל.

די ערשטע צייט — קלאגט דער פערשוין און טרעהרען רינען איהם פון די אויגען — האב איך אפילו דערפון נישט געוואלט הערען. אמת, איך האב נישט קיין אהנונג וועגען יודישקייט, אבער נעמען און זיך שמד'ען, איז מיר אויך נישט געווען צום הארצען. כ'ווייס, מיינע עלטערן זענען געווען יודען, מיינע זיידעס זענען געווען יודען האב איך שוין אויך געוואלט בלייבען א יוד, נאר ווען מיין ווייב האט כסדר געהאלטען אין איין מאהנען און דערמאנען, אז מיר זאלען זיך פערזיכערען אונזער עקזיסטענץ, איבערהויפט דארפען מיר דאס טהון צוליעב אונזער קינד, האב איך נישט געקאנט ביישטעהן דעם נסיון און מסכים געווען דערצו. דערצו האט מיין פרוי מיר דערצעהלט, אז נישט בלויז מיר מאכען דאס געשעפט נאר אויך אונזערע קרובים האבען בעשלאסען אין די קורצסטע טעג איבערצוגייסען מיט'ן יודענטום, וואס ברענגט נאר צרות און עגמת נפש.

אין דער נייער וועלט האט מען אונז לכתחילה אויפגענומען זעהר פיין, ד. ה. אז מיר האבען פאר דער טובה געמוזט בעצאהלען א מנה יפה, אויך האט מען אונז געטהון די טובה און זיי זענען געקומען אויף דער „פושיענטשע", וואס מיר האבען געמאכט לכבוד דעם יום טוב, אבער דאך פיהל איך, אז מען האט נישט צו אונז קיין צוטרויען. מען שושקעט זיך, אז מיר האבען דאס געטהון נישט צוליב איבערצייגונג, נאר אויס מורא פאר אונזער פערמעגען, אזוי, אז בעת איך קום זיך צוזאמען מיט די נייע גלויבענס גענאסען, פיהל איך ווי א פראסט נעהט מיר אדורך די ביינער. אט ערשט נעכטען האב איך געהערט ווי עמיצער שרייט מיר נאך אין דער גאס „פשעקלענטי זשיד", טא וואס האב איך אויפגעטהון — צווויינט זיך אזש דער פערשוין. — פון דער אלטער וועלט בין איך אוועק און אין דער נייער וועלט בין איך נישט אריין. איך בין דאך ווי אויף אנ'עולם התהו. איך בין געווארען א דעזערטער, אנ'אבטריניגער, ענטלאפען פון שלאכט-פעלד איבערלאזענדיג מיינע ברידער ראנגלען זיך פאר זייער עגזיסטענץ און אין דער נייער וועלט מען מיך נישט אויפנעמען. איך בין דאך ווי אויף אנ'עולם התהו.

איך האב שנעל אנגעצינדען די עלעקטריע, נאר דער פערשוין האט זיך חפנים דערשראקען פאר דער ליכט און איז כהרף עין פערשוואונדען. אין די אויערען האט מיר אבער נאך געקלינגען די ווידוי פון דעם אבטריניגען און זיין קלאגען זיך וועגען דער גרויסער טראגעדיע, וואס ער ליידט צוליב זיין וואגלעניש אויפ'ן עולם התהו...

סמאל

רחל גאלדפינגער משה זעליגמאן

פערלאבט

פיעטרקאוו — אין חודש שבט תרצ"ט. — טשענסטאכאוו

אונזער ליבען ברודער און שוואגער משה זעליגמאן
צו זיין תנאים מיט פרל. רחל גאלדפינגער
ווינשען א הארציגען מזל-טוב
פאמיליעס: זעליגמאן און פיק

Z intencji zaręczyn p. LEONA MAJEROWICZA
z p. POLĄ NIRENBERŻANKĄ
życzą dużo szczęścia
S. SZCZEKACZOWIE

Z intencji zaręczyn LEONA MAJEROWICZA z p-ną POLĄ NIRENBERŻANKĄ życzymy wiele szczęścia,
Matce oraz Rodzinie dużo pociechy
Sz. Majerowiczowie i Gliksmanowie, Wieluń

היינט און מארגן אווענט — „יוד זוס" אין פייערלעשער-זאל

ענדליך האבען מיר זיך דערוואַרט, אז אויך אונזער שטאדט זאל קענען זעהען און בעוואונדערן דאס אויסגעצייכנטע ווערק פון ליאן פויכטוואנגער „יוד זוס" אין דער אויפפיהרונג פון מאָריס שווארץ'ס ערשטקלאַסיגען אַנסאמבל, אונטער דער רעושי' און ליי-טונג פון אַלעקס שטיין, ווענען ס'איז אָנפערטרויט געווארען אויף פוילען צו געבען די אויבענדערמאנטע זאַך און אויך זינגער'ס „יאָשע קאַלב".

„יוד זוס" איז דורך די אָנגעזעהענסטע יודישע און יודיש פוילישע טעאַטער-קריטיקער אנערקענט געווארען אלס איינס פון די בעסטע סצעניטע שאַפונגען, וואו דער אַרטיסט האט די מעגליכקייט אַרויסצוווייזען זיינע פעהיגקייטען און אינדיווידועלען שויישפיל; „יוד זוס" איז אינהאלטסרייך, אינטערעסאנט און פערשאפט דעם צושויער דעם אמת'ן נחת-רוח, וואס א גוטע פאָרשטעלונג קען נאר געבען.

שבת נאכמיטאג ווערט געגעבען „יאָשע קאַלב". וועגען דער דאָזיגער זאַך איז שוין נישט נויטיג פיעל צו שרייבען. יעדער איינער האט זיך שוין געווינג אָנגעהערט און געלעזען וועגען דעם, אזוי אז יעדע רעקלאַמע איז איבריג. „יאָשע קאַלב" איז דאס גרעסטע טעאטער-געשעהעניש פון דער לעצטער צייט.

צו די דאָזיגע פאָרשטעלונגען איז די סצענע אין פייערלעשער-זאַל ספעציעל פערברייטערט געווארען, וואס איז געווען אגב פערבינדען מיט שוועריגקייטען. דאס איז אבער אומבעדינגט נויטיג געווען פאר דער אויפפיהרונג פון די צוויי זאַכען.

דער אַנסאַמבל ברענגט מיט זיך מיט אייגענע הערליכע דעקאַראַציעס און קאַסטיומען, וואס גיט דעם בילד צו מעהר חשיבות.

ס'איז דעריבער אָהן ספק, אז דער היגער יודישער טעאַטער-עולם פון אלע קרייזען, וועלען זיכער וועלען זעהען די דאָזיגע צוויי אויפפיהרונגען פון מאָריץ שוואַרץ אַנסאַמבל, וואס נישט שטענדיג האבען מיר די געלעגענהייט דאס בייצוואוינען.

די קליינע צאָהל איבערגעבליבענע בילעטען צו בעקומען היינט אין דרוי-קעריי פון ה' באַטשאַן, אלעע 6 און שבת פון 11 פריה ביי דער קאַסע פון טעאַטער.

פון „מאָז"

זונטאג 3 נאכמיטאג קומט פאר אין בלאַכאָווניע די פייערליכע שליסונג פון דער ווינטער קאָלאָניע.

פון „מאָז"-לאָקאַל (ב. יאָסעלעוויטש 3) וועט ארויספאָהרען אַנ'אויטאָ פונקטליך 2 30 נאכמיטאג.

די פייערונג וועט פארקימען אין רעפרעזענטאַנץ זאל פון דער ווילע.

מאָנטאג 2 נאכמיטאג קומען צוריק די קינדער פון בלאַכאָווניע. די עלטערן פון די קינדער ווערען געבעטען אבצו-ווארטען זייערע קינדער אויפ'ן באַהנ-הויף.

א מאָרד נעבען בנין פון תפיסה

אין דער נאכט פון זונטאג אויף מאָנטאג איז אויסגעפיהרט געווארען א מאָרד אויף זאַוואַדזיע, נעבען דעם תפיסה בנין אויף סטראַזשאַצקא גאַס, ביים טייך ווארטאַ.

דער דיזשורירענדער תפיסה וועכטער האט געזעהן אַדורכגעהן איינינע מאַנ-ספערשוינען און א פרוי. די גאַנצע „געזעלשאַפט" איז, ווייזט אויס, געווען שיכור, ווייל זיי האבען זיך געקריגט און געזידעלט געגענזייטיג. אינצווישענ-צייט זענען געפאלען איינינע רעוואָל-ווער-שאָסען. אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט זענען דאַן אלע נעלם גע-ווארען און בלויז איינער פון זיי איז געבליבען ליגען מיט שטערבליכע וואונדען. די אָנגעקומענע מעדיצינישע הילף האט פעסטגעשטעלט דעם טויט פון 25 יעהריגען לעאָן גורניאַק פון אָלשטינסקאַ 42.

די פאָליציייאישע מאַכט האט אונ-טערגענומען אַנ'ענערגישע אויספאָרשונג, כדי אויפצודעקען די געהיימניס און צו פערהאלטען דעם מערדער.

דער טויטער קערפער איז נאך א מעדיצינישער אונטערזוכונג איבערגע-פיהרט געווארען אין מתים שטיבעל פון שטאדטישען שפיטאַל.

פון דער אובעזפיטשאלניע

אין דער אָרטיגער אובעזפיטשאַלניע איז געשאפען געווארען דער אַמט פון אַנ'אַדמיניסטראַציע - דאָקטאָר, וועלכער וועט איבערנעמען די אויפזיכט איבער דער טעטיגקייט פון די ראַיאָן-דאָקטוי-רים. דאס שאַפען אזא אַמט פון אדמי-ניסטראַציע דאקטאר האט דעם ציעל צו רעגולירען די טעטיגקייט פון דער איבעזפיטשאלניע און צו פערלאסטען פון צייטעל ארבייט דעם הויפט-דאָק-טאָר.

אויסגעגאַרט א טעקע מיט 725 זל.

דער טשעשטאָכאָווער איינוואוינער מאיר האניג האט געמאָלדען דער פאָ-ליציי, אז דעם 22 ד. ח., זונטאג האט ער אין וואַרשעווער געשעפט פון א. אַבראַמאָוויטש, אלעע 4 איבערגעלאָזט א טעקע מיט 725 זלאָטעס, נאך וועל-כער ער האט זיך געזאָלט מעלדען מיט א געוויסער צייט שפעטער.

קורץ דערנאך האט זיך אָבער גע-מאָלדען א פיין געקליידעטער יונגערמאן און געבעטען אַרויסצוגעבען די טעקע פאַר ה' האניג. נישט-פאָראויסזעהענדיג קיין שלעכטס האט מען איהם די טעקע געגעבען. דערנאך ווען דער אייגענטי-מער פון דער איבערגעלאָזענער טעקע ה' האניג האט זיך געמאָלדען זי אָבצו-נעמען, האט זיך אַרויסגעוויזען, אז דאס געלד מיט דער טעקע איז דורך דעם אַנבאַמער אויסגענאַרט געווארען אויף א קונציגען אופן.

דער שווינדלער הייסט בעריל גראָ-נעק, מאַרגאָווא 12.

זילבערנע פערדינסט-קרייצען פאַר פייערלעשער

פאר די פערדינסטען אויפ'ן געביעט פון פייער-וועזען זענען מיט זילבערנע פערדינסט-קרייצען אויסגעצייכנט גע-ווארען: דער לאַנגיעהריגער נאטשעלניק

פון „אחדות - ישראל"

היינט, פרייטאג 7 א זייגער אווענט קומט פאר אין אייגענעם לאָקאַל (ב. יאָסעלעוויטש 4) א רעפעראַט פון ה' ח. ל. יונגסטער א.ד.ט. „די אויפגאַבען פון אהדות ישראל אין יעצטיגען מאָ-מענט". חברים און סימפאַטיקער ווערען געבעטען צו קומען.

מאַלי פיקאָן אין „באַלטיק"

מען מוז מודה זיין, אז סיי דער פילם „יודל מיט'ן פידל" סיי דער איצטיגער פילם „מאַמעלע" האט צו פערדאַנקען זייער גרויסען ערפאָלג הויפטזעכליך די הארציגע, בע'חנט'ע מאַלי פיקאָן.

זוכען דאָרט אינהאַלט, פּראָבלעמען, וואָלט געווען אומזיסט. דאך אבער זיצט מען אין קינאָ מיט גרויס גייסטי-גער הנאה, אַנקוועלענדיג פון דעם קוועק-זילבער, וואס רופט זיך מאַלי פיקאָן.

מאַלי פיקאָן האט אין זיך א כח, אז יעדעס וואָרט וואס ווערט ארויסגעזאגט טרעפט צום האַרצען פון צושויער, וועלכער ווערט פערכאַפט פון איהר יעדען וואָרט, פון איהר לידעל, וואס איז אזוי בעטעמט, אז עס צוגיסט זיך אין אלע איברים.

גוט ביז גאָר איז אויך דער יונגער אַרטיסט עדמונד שטערנבאַך, וועלכער שפילט די ראָל פון פידלער שלעזינגער. ער זינגט געשמאַק, זיין יודיש איז א קערנדיגער און צו דעם אלעם איז ער א שעהנער שלאַנקער יונג.

אויך די איבריגע אַרטיסטען, ווי די יונגע אַמעריקאַנער אַרטיסטין בולמאַן, מאַקס באַזשיק, פאַסטעל, שרימטזעצער, אַפענהיים, דער יונגער לאַטאָוויטש אז"וו אז"וו.

אין טשענסטאָכאָוו ווערט דאס בילד דעמאָנסטרירט אין קינאָ „באַלטיק", וואס האט אַנ'ערשטקלאַסיגע אַפּאַראַ-טור, אזוי אז מ'האט דעם איינדרוק, אז עס איז נישט קיין עקראַן נאר א סצענע, א בערהויפט בעת עס זינגט דער פידלער שלעזינגער.

די לידלער זענען האַרציגע, אזוי אז עס איז א מחיה צו בעזוכען דעם יודי-שען פילם „מאַמעלע".

יצחק שאנצער ז"ל

נאָך קורצע און שווערע ליידען איז אין קראקא פריהצייטיג געשטאָרבען קוים 26 יאהר אַלט יצחק שאַנצער.

יצחק שאַנצער איז מיט זיין גאַנץ לייב אין לעבען געווען איבערגעגעבען דער ציוניסטישער אידעע. שוין פון זיין פריהסטער יוגענד געהאָרט צו דער רעוויזיאָניסטישער יוגענד אָרגאַ-ניזאַציע „ברית תרומפעלדור" און וועל-כער ער איז איינער פון איהרע גריני-דער ביי אונז אין שטאדט. אויסער דעם זעהען מיר איהם ביי אַלערליי ציוניסטישע אקציעס ווי ער נעמט אַנ'-אַקטיווען אין לעבהאַפטען אנטייל.

צו יעדען איינעם חבר איז ער אי-בערגעגעבען מיט'ן גאנצען האַרצען זייענדיג צו יעדען אַנ'אינטימער פריינד.

ער האט זיין גאַנץ לעבען געשטרעבט צו קומען קיין ארץ ישראל און לעצטענס זיך זאָגאר דערצו פּיבערהאַפט געגרייט, אָבער דער פריהצייטיגער טויט האט איהם אָבגעהאַקט זיינע יאהרען און א תל געמאכט צו זיינע הערליכע פּלע-נער.

עהרע זיין אנדענקען.

ע. י—טש.

פון דער פייערלעשער-פאַגאָטאָוויע אין טשענסטאָכאָוו וואָיטשעכאָווסקי, עהרען-קאָמענדאַנט פון די פייערלעשער ה' רישאַרד קיזליך, פערוואַלטונגס מיטגליד ה' יאַן שטראָב און עהרען-ארצט דר. אַנטאָני סלאָווינסקי.

פישעלע ווידמאן ז"ל

אין טשענסטאכאָוו איז די וואָך גע-שטאָרבען און געקומען צו קבורה איי-נער פון די עלטסטע תושבים פון אונ-זער שטאָדט דער 108-יעהריגער פי-שעלע ווידמאן ז"ל, וועלכען מען האט גערופען „טשאַפּ".

דער נפטר איז געבוירען געוואָרען אין גידזעל, נעבען ראַדאָמסק און מיט אַנ'ערך 80 יאהר צוריק איז ער גע-קומען קיין טשענסטאָכאָוו, זיך דאָ בעזעצט און זייענדיג פון פאַך אַנ'-איינבינדער האט ער זיך אויך פער-נומען מיט פערקויפען לערן-ביכלעך.

פישעלע איז געווען בעקאַנט אין אלע שטערען פון דער היגער בעפעל-קערונג, וועלכע האבען געקויפט ביכ-לעך נאך דאמאלס, ווען קיין ביכער-געשעפטען זענען נישט געווען און אויך לעצטענס, ווען עמיצער האט געוואָלט בעקומען א יקר-המציאות האט ער עס נאָר געקאָנט בעקומען ביי פישעלען, וועלכער האט טראָגען זיין טיפען עלטער א פענאָמענאַלען זכרון און געוואוסט, וואו יעדעס ביכעל גע-פינט זיך.

מען דערצעהלט פערשידענע לעגענ-דעס וועגען מערקווירדיגען לעבען פון פישעלען. אזוי, למשל, דערצעהלט מען, אז זיין לאַנג לעבען האָט ער צו פער-דאַנקען א ברכה פון „תפארת-שלמה", פון וועלכען ער האט זי בעקומען אויף אריכת ימים. אויך פון אנדערע אומגליקען האט איהם דער זעלבער רבי געראַטעוועט און אָבגעהיטען.

צו פישעלען זענען אויך געקומען גלחים, זוכענדיג אלטע ביכער וועלכע ויי האבען אין ערגיץ נישט געקאָנט בעקומען און ביי פישעלען יאָ.

פישעלע האט זיך אויך בעטייליגט אין פוילישען אויפשטאַנד פון 1863 י. איבערהויפט איז דער נפטר געווען א זעלטענער טיפ פון אַלטען דור, וואס איז היינט שוין נישט בנמצא.

אין זיין לויה האט זיך בעטייליגט א גרויסער עולם מלוים, וועלכע זענען געקומען אבגעבען דעם לעצטען כבוד דעם עלטסטען תושב פון אונזער שטאדט.

ת.נ.צ.ב.ה.

פאַרבערייַ און כעמישע וועשעריי
„BENETA"
פאַבריק און קאַנטאָר: ב. יאָסעלעוויטשאַ 11
פיליע 2-טע אַלעע 16 (הויז פון ה' אימיך)
מענער - קראַגענס ווערען ווייטער געוואַשעז מיט דויערהאַפטען שפּיגעל-גלאַנץ צום פּרייז 12 גר.
ספּעציאַליטעט:
1) אויפפרישען (פאַרבען) לעדערנע קורטקעס, 2) פאַרבען לויט מוסטערן, 3) דעטאַשירען (ארויסנעמען פלעקען אָהן וואַשען אויפ'ן אָרט), 4) כעמישריינינען און פאַסאָנירען קאַפעלושן. די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט אונטער דער ליימונג פון אַנ'אַבסאָלווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע שולע אין וואַרשאַ מיט לאַנגיעהריגער פּראַקטיק

הורט! אכטונג! רעטייל!
דער בעקאַנטער היגער סוחר בעריל קעלציגלאַווסקי איז נאך א לאַנגער אבוועזענהייט צוריקגעקומען קיין טשענסטאָכאָוו און
געעפענט אַ גרויס
מאַנופאַקטור-געשעפט
וואו ס'איז צו בעקומען אַלערליי מאַנופאַקטור-סחורות ווי: שטאָפען אויף הערן-אַנצוגען, פאַלטענס, דאַמען-קליידער, מאַנטלען, קאַסטיומען, דעקען, גאַרדינען און אַלערליי ווייסוואַרען. ביי התונה-אויסשטייער גיבען מיר עקסטרא ראַבאַט.
Sprzedaż manufaktury W. KIELCYGŁOWSKI
Berka Joselewicza 10.

KINO „BAŁTYK".
פון מיטוואָך, ד. 25 ד. ח. און ווייטערע טעג ווערט געגעבען דער לאַנג-ערוואַרטעטער יודישער פילם מאַמעלע
מיט דער סובּרעטין מאַלי פּיקאָן אין דער הויפּט-ראָל
ווי אויך גערטאַ בולמאַן, עדמונד שטערנבאַך, מאַקס באַזשיק, מנשה אַפּענהיים, אָלאַ שליפּקאָוויטש און אנד.

MATURZYSTA udziela lekcji, korepetycji w zakresie 4 klas gimn. oraz hebrajskiego i przedmiotów judaistycznych. Wiad. w redakcji.

Kino STYLOWY
Aleja 27.
אויסנאַהמס-קינסטווערק, וואס וועט אַלע בעציובערען!
4 CóRKI
לויט דער ערצעהלונג פון האַננאַ הורסט די אויטאָרין פון „די זייטיגע נאַס".
אין די הויפּט-ראָלען: פּריסטיללאַ לאַנע, ראָזמאַרי לאַנע, לאָלאַ לאַנע און גאַלאַ פּיידזש.
שבת און זונטאַג האַלב 1 מיטאָג
Zapomniana melodia

Kino „LUNA"
פון היינט אָן ווערען איינגעפיהרט שטענדיגע פּרייזען פון בילעטען, סיי אויף פּוילישע, סיי אויף אויסלענדישע פילמען: 1-טער פּלאַץ—1.09, 2 טער—80 און דריטער—54 גר.
פּוילישער רעוואָלוציע - פילם
SYGNAŁY
שפּאַנענדער אינהאַלט! — זעלטענע איינפאַלען!
אין די הויפּט-ראָלען:
זשעליכאָווסקאַ, סטעמפּאָווסקי, פּיכעלסקי, טשוויקלינסקאַ א. א.
יעדען טאָג 3.30 נאָכמיטאָג צו 80, 54 און 35 גר.
Królewna Śnieżka

KINO „EDEN".
בענייאונג פון איינעם פון די בעסטע פּוילישע פילמען
GRANICA
זיטען-דראַמע לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון זאָפיאַ נאַלקאָווסקאַ
אין די הויפּט-ראָלען:
באַרשטשעווסקאַ, זשעליכאָווסקאַ א"א

FARBIARNIA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ"
ul. Berka Joselewicza 2
i Warszawska 37.
מאַכט בעקאַנט, אז איצט ווערט געוואַשען מיט א פּאַליירונג שפּיגעל-גלאַנץ, וואס איז ביז איצט [illegible] געזעהן.
[illegible]
פערליגערט די פרייזען:
א קאַלנער — — — — 12 גר.
א העמד — — — — 40 „
[illegible]
ספּעציאַליטעט: פאַרבען לעדערנע קורטקעס